

**Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego
„Apeiron” w Krakowie**

SECURITY, ECONOMY & LAW

SEL



Redakcja

Juliusz Piwowarski
Mariusz Sokołowski

Nr 2/2014 (V)

lipiec – grudzień 2014

EDITORIAL COMMITTEE:

Juliusz Piwowarski, Ph.D., Poland
Mariusz Sokołowski, Ph.D., Poland

SCIENTIFIC BOARD:

Wojciech Czajkowski, Ph.D., (Poland)
Ing. Štefan Galla, Ph.D., (Slovak Republic)
Janusz Gierszewski, Ph.D., (Poland)
Wojciech M. Hrynicky, Ph.D., (Poland)
Rastislav Kazanský, Ph.D., (Slovak Republic)
Prof. Ing. Igor Kosir, CSc., (Slovak Republic)
Doc. PhDr. Branislav Kovacik PhD.
(Slovak Republic)
Juliusz Piwowarski, Ph.D., (Poland)

Mariusz Rozwadowski, Ph.D., (Poland)
Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc.,
(Czech Republic)
Witold M. Sokołowski, Ph.D., (USA)
Prof. Lyubomyr Ivanovych Sopilnyk,
(Ukraine)
Joanna Stojer-Polańska, Ph.D., (Poland)
Andrzej Wawrzusiszyn, Ph.D., (Poland)

BOARD OF REVIEWERS:

Wojciech Czajkowski Ph.D. (Poland)
Krzysztof Kaganek Ph.D. (Poland)
Prof. J. Ochmann Ph.D. (Poland)
Doc. ing. Jozef Sabol, DrSc. (Poland)

Bartosz Soliński, Ph.D. (Poland)
Prof. Lyubomyr I. Sopylnik Ph.D. (Ukraine)
Doc. Inga Uriadnikowa, Ph.D. (Ukraine)
Doc. Vasyl Zaplatynkyi, Ph.D (Ukraine)

SUBJECT EDITORS:

1. Security, Uniformed services :

Assist. Prof. Kuba Jałoszyński, Ph.D.
(Slovakia)
Doc. Štefan Kočan, Ph.D. (Slovakia)
Prof. Antoni Olak, Ph.D. (Poland)
Juliusz Piwowarski, Ph.D. (Poland)

2. Economy:

Mariusz Rozwadowski, Ph.D., (Poland)

3. Law:

Prof. Yuriy Boshytskyi, (Ukraine)
Andrzej Czop, Ph.D. (Poland)
Wojciech M. Hrynicky, Ph.D., (Poland)
prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc.,
dr h. c. mult. (Czech Republic)
Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc.,
(Czech Republic)

PREPARED FOR EDITING BY

Radosława Rodasik, Jarosław Dziubiński

Copyright © by Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”
w Krakowie, Kraków 2014

The six-monthly journal

ISSN 2353-0669

Circulation: 100 cop. paper version

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie,
ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków

Tel. (12) 422 30 68; Fax. (12) 421 67 25

e-mail: science2@apeiron.edu.pl www.apeiron-wydawnictwo.pl

Electronic version constitutes a primary version of the journal

REDAKTORZY TOMU:

Juliusz Piwowarski, Ph.D., Poland

Andrzej Czop, Ph.D., Poland

RADA NAUKOWA:

Wojciech Czajkowski, Ph.D., (Polska)

Ing. Štefan Galla, Ph.D., (Słowacja)

Janusz Gierszewski, Ph.D., (Polska)

Wojciech M. Hrynicky, Ph.D., (Polska)

Rastislav Kazanský, Ph.D., (Słowacja)

Prof. Ing. Igor Kosir, CSc., (Słowacja)

Doc. PhDr. Branislav Kovacik Ph.D.

(Słowacja)

Juliusz Piwowarski, Ph.D., (Polska)

Mariusz Rozwadowski, Ph.D., (Polska)

Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., (Czechy)

Witold M. Sokołowski, Ph.D., (USA)

Prof. Lyubomyr Ivanovych Sopilnyk,
(Ukraina)

Joanna Stojer-Polańska, Ph.D., (Polska)

Andrzej Wawrzusiszyn, Ph.D., (Polska)

RECENZENCI:

Wojciech Czajkowski Ph.D. (Polska)

Krzysztof Kaganek Ph.D. (Polska)

Prof. J. Ochmann Ph.D. (Polska)

Doc. ing. Jozef Sabol, DrSc. (Polska)

Bartosz Soliński, Ph.D. (Polska)

Prof. Lyubomyr I. Sopylnik Ph.D. (Ukraina)

Doc. Inga Uriadnikowa, Ph.D. (Ukraina)

Doc. Vasyl Zaplatynkyi, Ph.D (Ukraina)

REDAKTORZY TEMATYCZNI:

1. Bezpieczeństwo, grupy mundurowe:

Assist. Prof. Kuba Jałoszyński, Ph.D.

(Słowacja)

Doc. Štefan Kočan, Ph.D. (Słowacja)

Prof. Antoni Olak, Ph.D. (Polska)

Juliusz Piwowarski, Ph.D. (Polska)

2. Ekonomia:

Mariusz Rozwadowski, Ph.D., (Polska)

3. Prawo:

Prof. Yuriy Boshytskyi, (Ukraina)

Andrzej Czop, Ph.D. (Polska)

Wojciech M. Hrynicky, Ph.D., (Polska)

prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc.,

dr h. c. mult. (Czechy)

Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., (Czechy)

OPRACOWANIE REDAKCYJNE, SKŁAD I KOREKTA

Radosława Rodasik, Jarosław Dziubiński

Copyright © by Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”
w Krakowie, Kraków 2014

Czasopismo jest półrocznikiem

ISSN 2353-0669

Nakład: 100 szt.

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie,
ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków

Tel. (12) 422 30 68; Fax. (12) 421 67 25

e-mail: science2@apeiron.edu.pl www.apeiron-wydawnictwo.pl

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną

PATRYCJA HEJNOLD

REALIZACJA OCHRONY PREZYDENTA RP

ABSTRAKT

Celem artykułu jest przedstawienie tak specyficznej formacji ochronnej jaką jest Biuro Ochrony Rządu, oraz przedstawienie ich pracy w zapewnieniu bezpośredniej ochrony Prezydentowi RP. Artykuł ukazuje na czym polega służba funkcjonariuszy BOR, jakie posiadają formy działania i jak daleko sięga ich zakres uprawnień oraz w jaki sposób Biuro Ochrony Rządu zapewnia bezpieczeństwo Prezydentowi RP. Jakie wykonuje działania ochronne, oraz jak jest przeprowadzana ochrona osobista VIP-a.

Słowa kluczowe: Biuro Ochrony Rządu, Prezydent RP, ochrona osobista VIP-a

ABSTRACT

The aim of article is to present specific preventive information such as The Bureau of Government Protection and to introduce their work in securing the President of Poland.

Article presents the work of The Bureau of Government Protection officers and their powers And shows how The Bureau of Government Protection secures the President of Poland. What protection steps they do and also how VIPs' protection works.

Keywords: The Bureau of Government Protection, the President of Poland, VIPs' protection

OCHRONA BEZPOŚREDNIA I JEJ ZADANIA

Ochronę bezpośrednią tworzą agenci sekcji eskortowej, którzy stanowią ostatnią barierę ochronną pomiędzy celem ataku, a atakującym. Jest to najbliższy pierścień obrony bezpieczeństwa¹.

Głównymi zadaniami ochrony bezpośredniej jest: podjęcie takich działań aby nie dopuścić do bezpośredniego ataku na osobę chronioną, skuteczne odparcie ewentualnego ataku, oraz ciągła obserwacja osób znajdujących się wokół VIP-a.

DOBÓR CZŁONKÓW OCHRONY BEZPOŚREDNIEJ

Agent ochrony bezpośredniej jest tzw. żywą tarczą, co oznacza, że w chwili ataku musi osłaniać chronioną osobę własnym ciałem². W sytuacji ekstremalnego zagrożenia osoby ochranianej zamachem, musi stanąć na linii strzału napastnika. Dobór odpowiednich ludzi, którzy będą zdolni do poświęcenia własnego życia i zdrowia dla osoby ochranianej wiąże się z różnymi problemami. Istotnymi, lecz nie jedynymi, kryteriami doboru agentów do wykonywania takich zadań są: kondycja fizyczna, wzorowy stan zdrowia, różnego rodzaju szkolenia (w zakresie posługiwania się bronią oraz innymi środkami przymusu bezpośredniego, znajomość taktyk i technik interwencji oraz taktyki i techniki antyterrorystycznej jazdy różnymi środkami transportu, a także umiejętność udzielenia pierwszej pomocy przed-medycznej).

Wszystkie wyżej wymienione umiejętności są bardzo ważne, lecz najistotniejszym czynnikiem, który jest niezbędny do wykonywania tego zawodu są predyspozycje psychiczne. Zachowanie spokoju, opanowanie oraz szybka i właściwa reakcja w trakcie padających strzałów, w chwili wybuchu materiału wybuchowego, ataku paniki, widoku krwi u osób rannych, wymagają od agentów bardzo dużej odporności psychicznej. Często zdarza się tak, że agenci podczas ataku, czy ostrzału nie reagowali właściwie. Dzięki systematycznej pracy, treningom agenci są sprawni fizycznie, mają odpowiednie warunki fizyczne, oraz dysponują dużą wiedzą. Jednakże, aby mieć silną psychikę, agenci zaczynają swoją służbę w policyjnych lub wojskowych jednostkach specjalnych, gdzie mogą się spotkać z wieloma zagrożeniami, a także mogą tam przezwyciężyć własny strach, np. skacząc ze spadochronem, czy biorąc udział w operacjach bojowych. Dużą rolę w ocenie psychiki i zdolności do

1 J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 52.

2 Ibidem, s.53.

wykonywania zadań związanych z ochroną osobistą odgrywają testy psychologiczne i różnego rodzaju badania³.

„Praca jest tym trudniejsza, że zachowanie ochraniających osób w sytuacjach ekstremalnych jest nieprzewidywalne. Gdy rozlega się huk wystrzałów, zazwyczaj – zgodnie z instynktem samozachowawczym – padają na ziemię. Problemy zaczynają się, gdy trzeba nakłonić VIP-a do wstania i wycofania się do oddalonego nieco pojazdu. – Sparaliżowani strachem oficjele często nie słuchają poleceń i wówczas nie pozostaje nic innego, tylko potraktować ich jak paczkę, którą trzeba przenieść i umieścić we wnętrzu wozu – mówi jeden z żołnierzy”⁴.

Umiejętności agentów ochrony bezpośredniej łączą się z wieloma szkoleniami w zakresie:

- strzelectwa i posługiwania się różnego rodzaju bronią;
- techniki interwencji oraz walki wręcz; powstrzymania napastnika wyposażonego w jakiś niebezpieczny przedmiot, zmiana położenia broni podczas celowania, obezwładnienie napastnika;
- taktyki oraz czynności ewakuacyjnych, działania w zespole, likwidowania zagrożenia;
- ratownictwa przed-medycznego (udzielenie pierwszej pomocy);
- obsługi środkami łączności;
- pirotechnicznym (wiedza o materiałach wybuchowych, rozpoznanie materiału wybuchowego);
- prowadzenia pojazdów ochronnych (np. w razie potrzeby zastąpienie kierowcy);
- wytrzymałościowym i rozwoju ogólnego (utrzymanie kondycji fizycznej, odporności na stres, opanowanie w sytuacjach nadzwyczajnych).

SKŁAD ZESPOŁU OCHRONNEGO I OBOWIĄZKI JEGO CZŁONKÓW

W skład zespołu ochrony bezpośredniej wchodzi:

- agent dowodzący (Ad);
- agent zwiadu/ rozpoznania (Az);
- agenci ochrony bezpośredniej (Alp, Alt, App, Apt)⁵.

3 Ibidem, s.54.

4 <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/5075?t=Wystawiaja-sie-na-strzal-by-chronic-VIP-a>

5 J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób...* op.cit., s. 55.

Agent dowodzący jest odpowiedzialny za kontakt z otoczeniem osoby chronionej, przez co pozyskuje informacje dotyczące planu dnia VIP-a, przydziela agentów do konkretnych zadań, oraz informuje ich o zmianach stanowiska ochrony, planuje oraz organizując pracę całego zespołu, tzn. kieruje działaniami dostarczając pozostałym funkcjonariuszom niezbędnych informacji, nadzoruje ich pracę (ma ciągły kontakt radiowy z innymi funkcjonariuszami), układa codzienny grafik, nie faworyzuje swoich funkcjonariuszy, jest dyskretny, ma pełne zaufanie do swoich pracowników, utrzymuje dyscyplinę niezbędną podczas ochrony osobistej, odpowiada także za całe wyposażenie agentów, np. broń, amunicję, kamizelki kuloodporne, pojazdy, wyposażenie medyczne, mapy itp⁶.

Agent zwiadu zajmuje się wskazywaniem zabezpieczonych tras przejazdu, gdzie można się zatrzymać kolumną samochodową, gdzie jest miejsca bezpieczne, prowadzi zespół ochrony, wskazuje miejsca, w których mają się ustawić posterunki ochronne, kieruje zespołem podczas ewakuacji, wszystkie uzyskane informacje wywiadowcze przekazuje dowódcy. Funkcjonariusz ten zazwyczaj porusza się kilka metrów przed osobą ochranianą oraz przed całym szykiem, wyznacza kierunek marszu lub ewentualnej ewakuacji⁷.

Agenci ochrony bezpośredniej mają za zadanie kontrolować swoje sektory za które są odpowiedzialni, ponadto powinni być gotowi do prowadzenia ewakuacji i reagować na wszelkiego rodzaju zagrożenia oraz ataki poprzez ciągłe analizowanie sytuacji. Muszą także wykonywać wszelkie polecenia dowódcy ochrony⁸.

SZYKI OCHRONNE, ROZMIESZCZENIE AGENTÓW ORAZ OBSZARY ODPOWIEDZIALNOŚCI

Szyki ochronne są to sposoby ustawiania się agentów względem siebie i co najważniejsze względem osoby chronionej⁹. Rodzaj oraz wielkość zastosowania szyku zależy od ilości członków ochrony oraz od ewentualnego zagrożenia wobec VIP-a. Każdy funkcjonariusz, który porusza się w szyku, powinien widzieć ok. 75 - 90% sektora, który obserwuje¹⁰. Oczywiście wszystko zależy także od tego ilu funkcjonariuszy chroni daną osobę. Sektory obserwacji

6 Ibidem, s.55.

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 Ibidem, s.56.

10 Ibidem, s.57.

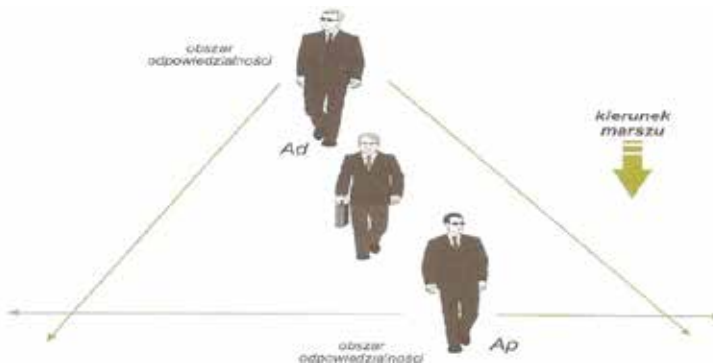
agentów nakładają się na siebie po to, aby zapewnić 360 - stopniowy obszar obserwacji wokół VIP-a, bez tzw. martwych pól obserwacji.

W przypadku ochrony jednoosobowej, warunek ten nie jest łatwy do spełnienia, ponieważ nie ma możliwości ciągłej obserwacji 360- stopniowego obszaru wokół VIP-a. Funkcjonariusz ochrony bezpośredniej porusza się wtedy za osobą chronioną z lewej strony. Funkcjonariusz ma wtedy możliwość obserwacji tego co się dzieje przed nim. W razie ataku szybko osłania obszar serca. Łatwiej nam przesunąć osobę chronioną do przodu niż się cofać, i zasłonić ją własnym ciałem. Niestety ochrona jednoosobowa to jest 20% szans na przeżycie w razie ataku.



Rys. 3. Szyk ochronny jednoosobowy (źródło: J. Kaczyński, Taktyka działań ochronnych. Ochrona osób, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 58).

Ochrona osobista powinna składać się z minimum dwóch członków ochrony. W takim szyku jeden z funkcjonariuszy pełni rolę dowódcy. Znajduje się on za osobą chronioną aby mieć z nią ciągły kontakt wzrokowy, oraz osłania tyły i boki, odpowiada także za ewakuację w razie zagrożenia, np. „metodą złożenia”¹¹. Drugi funkcjonariusz idzie z przodu po lewej stronie, podobnie jak w szyku jednoosobowym, osłania skosy i przód.



Rys. 4. Szyk ochronny dwuosobowy (źródło: J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 59).

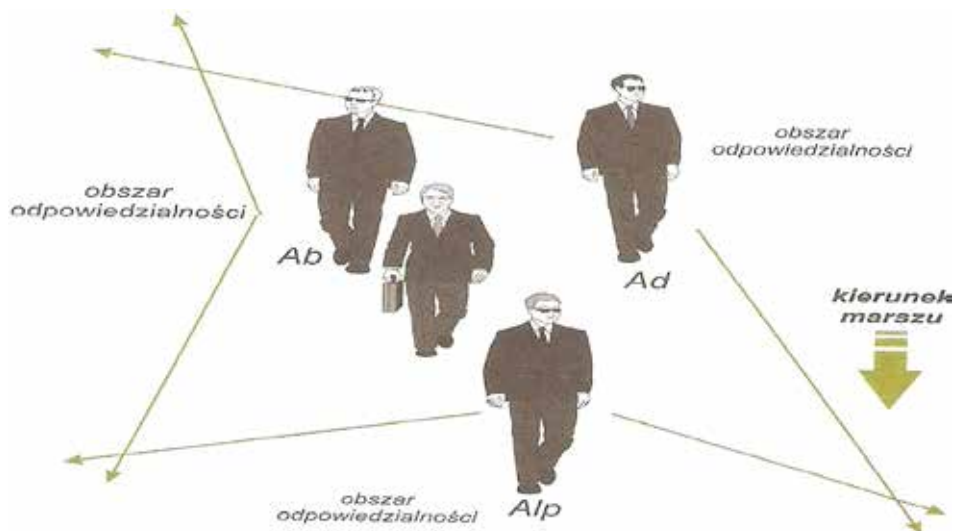
Legenda:

Ad – funkcjonariusz (agent) dowodzący

Ap – funkcjonariusz (agent) poprzedzający

¹¹ „Metoda złożenia”- zgięcie osoby ochranianej w pół i ewakuowanie jej; agent osłania ochranianego własnym ciałem. (źródło: J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 58).

Jeśli ochrona składa się z trzech osób, to agent bezpośredni porusza się za osobą chronioną, jego zadaniem jest zasłonięcie osoby chronionej oraz jej ewakuacja. Drugi agent znajduje się z przodu po lewej stronie osłaniając obszar serca. Trzeci z agentów zajmuje miejsce z tyłu po lewej stronie i osłania cały tył odpowiada także za cały szlak ochronny.



Rys. 5. Szlak ochronny trzyosobowy (źródło: J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 60).

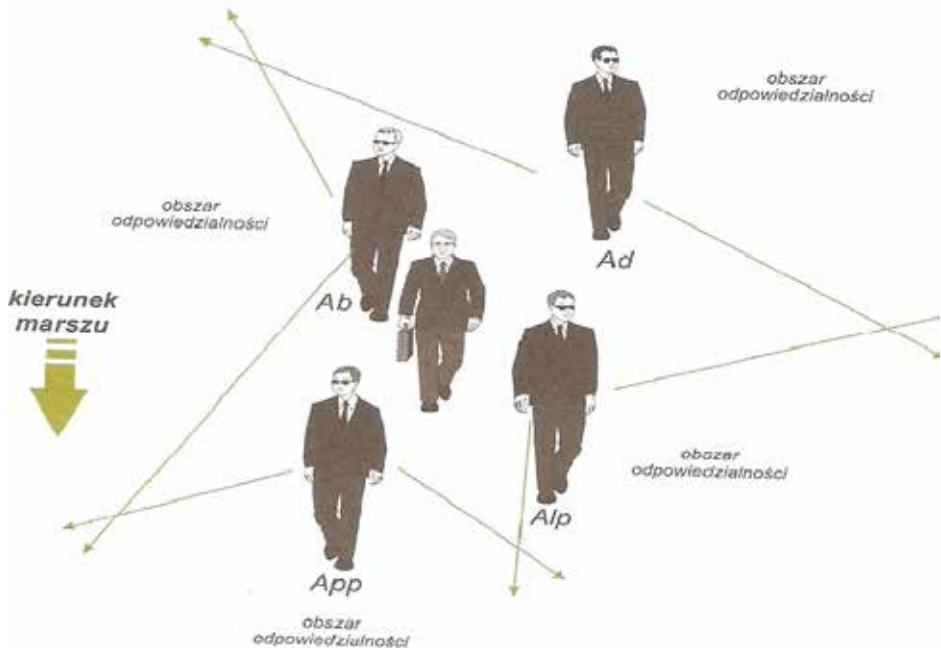
Legenda:

Ad – agent dowodzący

Ab – agent odpowiedzialny bezpośrednio za bezpieczeństwo osoby ochranianej

Alp – agent poprzedzający

W szyku ochronnym, który składa się z czterech agentów, agent bezpośredni porusza się za osobą chronioną. Tak jak poprzednio jego zadaniem jest ewentualna ewakuacja oraz osłanianie osoby chronionej w przypadku zagrożenia. Drugi agent osłania przód z lewej strony czyli obszar serca, zaś trzeci osłania tyły, dowodzi całym szykiem oraz bezpośrednio ewakuacją, czwarty agent porusza się z przodu po prawej stronie.



Rys. 6. Szyk ochronny czteroosobowy. (źródło: J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 60).

Legenda :

Ab – agent odpowiedzialny bezpośrednio za bezpieczeństwo osoby ochranianej

Ad – agent dowodzący

App – agent prawy poprzedzający

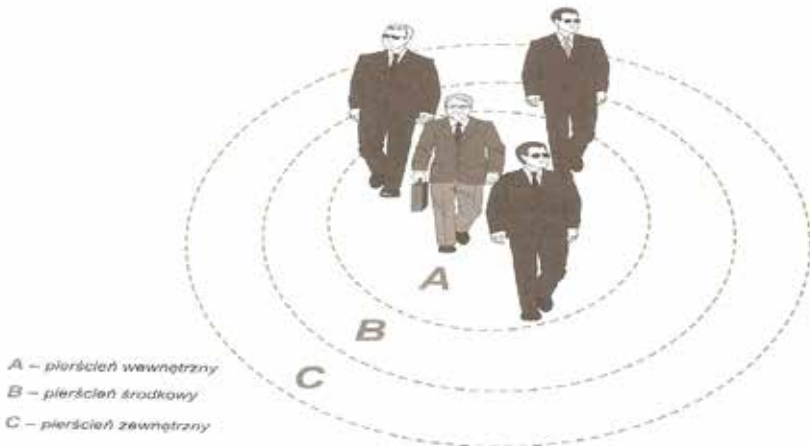
Alp – agent lewy poprzedzający

W ochronie bezpośredniej pięcioosobowej, agenci poruszają się analogicznie do szyku czteroosobowego, a piąty agent porusza się z przodu, przed całym szykiem. Jest to agent zwiadu, od którego zależy w jakim kierunku cały szyk ma się poruszać.

PIERŚCIENIE BEZPIECZEŃSTWA

Podstawowym elementem ochrony VIP-a jest utworzenie zamkniętych obszarów bezpieczeństwa. Składają się one z trzech koncentrycznych pierścieni bezpieczeństwa¹²:

1. wewnętrznego;
2. środkowego;
3. zewnętrznego.



Rys. 7. Pierścienie bezpieczeństwa (źródło: J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 68).

Pierścienie bezpieczeństwa są to hipotetyczne linie wyznaczające obszary bezpieczeństwa utrudniające dostęp do osoby ochranianej oraz obszary dokonywania czynności sprawdzających, eliminujących ewentualne zagrożenie ze strony osób z najbliższego otoczenia (np. sekretarka, kierowca)¹³.

Do każdego pierścienia przepuszcza się coraz mniej osób (dostęp tylko dla osób z odpowiednim uprawnieniem) dzięki efektywnej selekcji agentów ochrony. Jeśli osoba niepowołana przedostanie się przez pierścień zewnętrzny

¹² J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s.67.

¹³ <http://www.art-security.pl/ochrona-osobista>

ny, powinna zostać zatrzymany w pierścieniu środkowym lub wewnętrznym. Wielkość obwodu jest zależna od stanu zagrożenia, liczebności agentów oraz dostępnych środków.

Pierścień wewnętrzny jest to obszar wokół osoby chronionej, w którym znajdują się agenci ochrony bezpośredniej. Jest to obszar najbardziej ograniczonego dostępu do VIP-a. Dostęp do niego mają jedynie członkowie rodziny lub bliscy współpracownicy.

Pierścień środkowy jest to obszar znajdujący się wokół pierścienia wewnętrznego. Jest on obsadzony przez agentów nie związanych z zespołem ochrony bezpośredniej. Przedostać się tam mogą osoby, które tymczasowo przebywają z osobą chronioną.

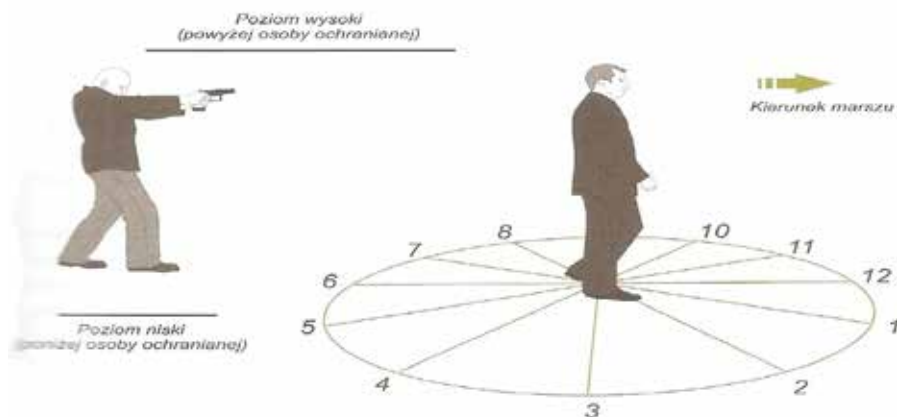
Pierścień zewnętrzny zajmuje obszar znajdujący się wokół pierścienia środkowego i stanowi pierwszą linię obrony. Znajduje się najdalej od osoby chronionej. Dostęp do tego pierścienia mają osoby pełniące różne funkcje, np. kierowca, urzędnicy, przewodnicy, a także agenci zabezpieczający.

WSKAZYWANIE ZAGROŻEŃ

Głównym celem wskazania zagrożenia jest informowanie agentów o wszelkim zagrożeniu. Realizuje się to przez podanie głosem kierunku, z którego pojawia się zagrożenie. Podając kierunek głosem, komunikat ten musi być głośny, zrozumiały oraz krótki. Podaje się położenie oraz rodzaj broni. Jeśli chodzi o poziom ataku, to poziom poniżej wzrostu jest to poziom niski a powyżej wysoki.

Agenci wykorzystują tarczę zegara do podania kierunku zagrożenia. Środkiem tarczy jest osoba chroniona, a godzina dwunasta wskazuje zawsze kierunek marszu osoby ochranianej, na przykład: osoba chroniona porusza się do przodu czyli w kierunku godziny dwunastej, napastnik jest za VIP-em, czyli jest na godzinie szóstej, posiada pistolet. Komunikat alarmowy brzmi: „szósta, broń, dół”¹⁴.

14 J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób...* op. cit., s. 82.



Rys. 8. System zegarowego wskazania kierunku zagrożenia (źródło: J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 83).

SEKCJA WSPARCIA TAKTYCZNEGO

Sekcja wsparcia taktycznego (SWT) składa się z pięciu umundurowanych, oraz uzbrojonych agentów, poruszających się opancerzonym pojazdem. Różnią się tym od agentów ochrony bezpośredniej, że w razie ataku nie tylko zapewniają bezpieczeństwo osobie chronionej poprzez ewakuację, ale także odpierają atak. SWT współpracuje z agentami bezpośrednimi, dostarczając im dodatkowych środków ochronnych. Podczas ataku zwracają uwagę zamachowca na siebie tym samym odwracając jego uwagę skupioną na osobie chronionej, co umożliwi przeprowadzenie ewakuacji.

Praca SWT jest zawsze taka sama, bez względu na to czy VIP jest w miejscu czy się porusza. SWT porusza się po zewnętrznej stronie strefy ognia ochrony tzn. pomiędzy drugim a trzecim pierścieniem, odległość od strefy ognia zależy od warunków terenu oraz ruchu, zazwyczaj jest to ok. 50 metrów. Podczas ataku, SWT od razu odpowiada ogniem w kierunku napastnika, jeżeli jednak nie przyniesie to oczekiwanego skutku, SWT opuszcza pojazd i układa się w szereg bojowy tworząc barierę ochronną pomiędzy osobą chronioną, a napastnikiem. Odpierać atak przestają tylko wtedy gdy VIP jest już ewakuowany i bezpieczny, lub gdy zamachowiec został wyeliminowany. SWT pozostaje na miejscu w celu zabezpieczenia innych osób, udzielenia pomocy przed medycznej, lub w celu zatrzymania zamachowca.

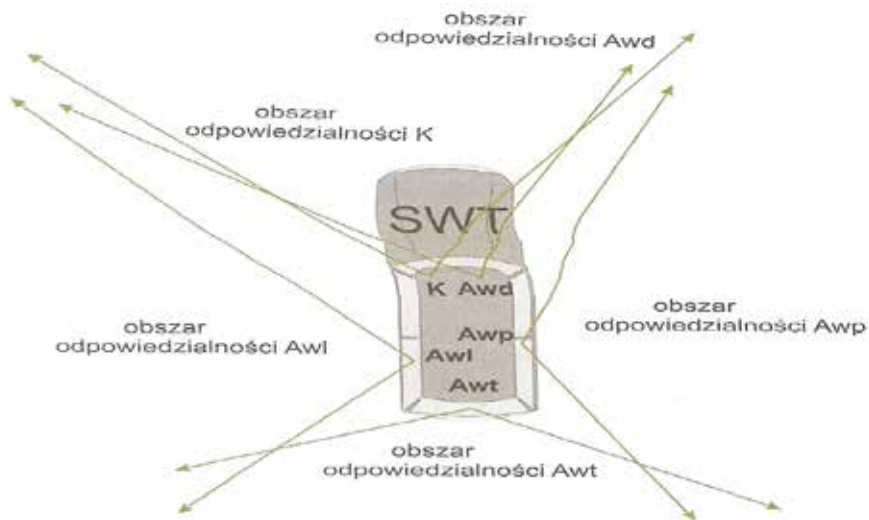
O skuteczności SWT decyduje przede wszystkim przestrzeganie procedur SOP (Standing Operating Procedures)¹⁵, praca zespołowa w tym zaufanie do kolegów, odpowiednie dowództwo oraz ciągłe szkolenia.

ORGANIZACJA SEKCJI WSPARCIA TAKTYCZNEGO

Jeżeli agenci poruszają się pojazdem, wtedy dowódca akcji kontroluje i odpowiada za całą akcję, siedząc po prawej stronie obok kierowcy. Pełniący obowiązki zastępcy dowódcy, agent wsparcia lewy siedzi z tyłu po lewej stronie, a agent wsparcia pracy, po prawej, za agentem prawym siedzi ostatni agent wsparcia taktycznego. Kiedy agenci wspierają kolumnę samochodową będącą w ruchu, agenci powinni mieć w swoim polu widzenia 75 - 90% obszaru który obserwują, zapewniając 360 - stopniową strefę bezpieczeństwa. Podczas zagrożenia agent wsparcia daje sygnał pozostałej grupie i oddaje strzały w kierunku zagrożenia. Jeżeli ostrzał z pojazdu nie jest w stanie odeprzeć ataku, wtedy członkowie SWT opuszczają pojazd i dzielą się na dwie grupy dowodzone przez dowódcę i jego zastępcę, grupy zapewniają 360-stopniową strefę bezpieczeństwa.

Szkolenie SWT polega na ciągłym doskonaleniu sprawności fizycznej, posługiwaniu się różnego rodzaju bronią palną, szczególnie bronią maszynową, poruszaniu się w terenie, udzielaniu pierwszej pomocy, doskonaleniu taktyk i technik interwencji, wiedzy na temat terrorystów, ataków oraz broni jaką zamachowcy używają. Szkolenia zespołowe posiadają taki sam zakres, dodając do tego planowanie działań wspierających, oraz poruszanie się w zespole i szybkie reagowanie na atak na osobę ochranianą. Cały ten program rozwija umiejętności, zarówno fizyczne jak i praktyczne.

15 J. Kaczyński, *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 63.



Rys. 9. Rozmieszczenie funkcjonariuszy SWT w pojeździe (źródło: Kaczyński J., *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009, s. 64).

Legenda:

K – kierowca

Awd – agent wsparcia dowodzący

Awp – agent wsparcia prawy

Awl – agent wsparcia lewy (zastępca dowódcy)

Awt – agent wsparcia taktycznego

Wyposażenie SWT to przede wszystkim opancerzony pojazd, nie różniący się od innych marek pod względem wizualnym, posiadający napęd na cztery koła, z przyciemnianymi szybami automatycznie opadającymi i wysokim podwoziem, wyposażony w sygnały świetlne, sprzęt medyczny oraz przeciwpożarowy.

Głównym uzbrojeniem jest broń jaką posiadają agenci SWT czyli karabinki automatyczne strzelające na odległość 250 metrów o kalibrze 5.56 milimetra. Agenci mają także broń osobistą, granaty dymne, duszące i łzawiące. Ubrani są w kamizelki kuloodporne oraz kamizelki taktyczne, w których mają zapasową amunicję, nóż, granaty, kajdanki, latarkę, opatrunki oraz radiostację.

OCHRONA PRZED TŁUMEM

W ochronie bezpośredniej głównym problemem jest to, że osoba chroniona jest rozpoznawana i przyciąga do siebie tłum poprzez zajmowane stanowisko lub wyższą pozycję w społeczeństwie, zwracając na siebie uwagę. Zadaniem ochrony jest opracowanie takiej strategii, aby podczas ataku odgrodzić VIP-a od tłumy. Jeśli osoba chroniona decyduje się na podejście do tłumy, rozmowę, podanie dłoni itp., wtedy agenci ochrony tworzą barierę fizyczną pomiędzy VIP-em a tłumem. Jeśli tłum jest agresywny, wrogo nastawiony, wtedy osoba ochraniająca nie powinna decydować się na kontakt z tłumem. W takiej sytuacji osoba chroniona podchodzi do tłumy, trzech agentów idzie przed nią, czwarty agent znajduje się w tłumie, piąty jest za VIP-em, a szósty osłania tył szyku. Jeśli VIP wita się z tłumem wtedy agenci tworzą wolną przestrzeń wokół VIP-a. Gdy osoby postronne podają dłoń osobie ochraniającej wtedy agent zwiadu obserwuje dłonie innych ludzi, ich zachowania, ułożenie dłoni, szczególnie tych, które są pochowane w kieszeniach, sięgających do torebek, marynarek itp. Drugi agent przechwytuje podającą dłoń i kontroluje ją. Agenci powinni być stanowczy, ostrożni, jednocześnie kulturalni.

PRZEBYWANIE W RESTAURACJI

Bezpieczeństwem podczas przebywania w restauracji zajmują się przede wszystkim specjaliści ds. ochrony przed atakami z użyciem środków toksycznych, mimo tego że istnieją inne sposoby sprawdzenia żywności to ci agenci sprawiają, że kontrola nad żywnością podawaną osobie ochraniającej jest dużo większa. Jeśli zdaży się tak, że nie ma możliwości zorganizowania wyspecjalizowanego zespołu, obowiązki przejmuje agent ochrony bezpośredniej, który jest w tym właśnie zakresie wyszkolony. Jego obowiązkiem jest sprawdzenie:

- miejsca produkcji żywności, termin przydatności;
- miejsce w którym przygotowywana jest żywność (higiena);
- przechowywania żywności;
- personelu gastronomicznego (higiena);
- dostawców żywności.

Dodatkowo agent powinien się zapoznać z pełną dokumentacją sanitarną, książeczkami sanitarnymi, protokołami kontroli zewnętrznych, książeczkami zdrowia personelu, czystości wody itp.

Pozostałymi czynnościami należącymi do funkcjonariuszy jest sprawdzenie fizyczne miejsca, w którym osoba ochraniajana będzie przebywała:

- kontrolowanie pomieszczeń pod względem pirotechnicznym (jeśli czas na to pozwala, zajmuje się tym wyszkolona grupa pirotechników);
- ustawienie stolika przy którym będzie siedział VIP, stolik ten powinien znajdować się przy wyjściu ewakuacyjnym, najlepiej aby ta osoba była niewidoczna przez innych gości restauracji (np. będzie w innym, oddzielnym pomieszczeniu);
- rozmieszczenie agentów ochrony bezpośredniej, najlepiej przy innych stolikach, udając gości reatauracji;
- przy wyjściu ewakuacyjnym powinien stać samochód, do którego w razie potrzeby ewakuacji natychmiast ewakuuje się VIP-a.

ZAKOŃCZENIE

Biuro Ochrony Rządu zostało powołane dla zapewnienia bezpieczeństwa Prezydentowi RP oraz najważniejszych osób w państwie, a także w celu realizacji zadań ochronnych wobec przedstawicieli delegacji zagranicznych. Biorąc pod uwagę szereg (nieopisywanych w niniejszym artykule) faktów dotyczących np. zamachu na pierwszego Prezydenta RP Gabriela Narutowicza, zamachu na ministra spraw wewnętrznych (w rządzie Leona Kozłowskiego) Bronisława Pierackiego, prób zamachów na Władysława Gomółkę, Nikitę Chruszczowa, czy choćby próby zamachu na Premier Hannę Suchocką, a także innych incydentów należy uznać, że Biuro Ochrony Rządu jest formacją niezwykle potrzebną w celu zapewnienia już nie tylko bezpieczeństwa najważniejszych przedstawicieli państwa ale także zapewnienia pośrednio bezpieczeństwa samego państwa.

Pamiętać należy, że ochronie BOR podlega nie tylko Prezydent RP oraz Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, wiceprezes Rady Ministrów, minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz minister właściwy do spraw zagranicznych, byli prezydenci Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawiciele delegacji państw obcych przebywające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne osoby, ważne ze względu na dobro państwa ale także „obiekty służące Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne oraz przedstawicielstwa przy organizacjach międzynarodowych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, jak też inne

obiekty i urządzenia o szczególnym znaczeniu”¹⁶. W zakresie swoich zadań Biuro Ochrony Rządu wykonuje czynności administracyjno-porządkowe oraz podejmuje działania profilaktyczne¹⁷.

Należy podkreślić, że Biuro Ochrony Rządu powołane zostało dla zapewnienia bezpieczeństwa najważniejszych osób w państwie, oraz że formacją jaką jest Biuro Ochrony Rządu, pełni kluczową rolę dla zapewnienia bezpieczeństwa Prezydentowi RP.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte:

1. Kaczyński J., *Taktyka działań ochronnych, Ochrona osób*, wyd. GWP, Gdańsk 2009.
2. Lempacki M., *„Pamiętnik adiutanta marszałka Piłsudskiego”*, Warszawa 1989.
3. Litwiński R., *Ochrona dostojników państwowych przez policję w II RP*, „Niepodległość” t. 55, 2005.
4. Marszałek P., *Prawne podstawy organizacji ochrony VIP-ów w III RP*,: Studia Lubelskie, t. 5, 2005.
5. Misiuk A., *Policja państwowa 1919-1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996.
6. Ochrona prezydenta Rzeczypospolitej, AAN, zespół MSW 1918-1939, sygn. 1105, k. 36 i n.
7. Pawłowski A., *Etyka polskiej policji. Próba zestawienia głównych problemów* (w:) *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy*, A. Szymaniak, W. Ciepiała (red), t. I, Poznań 2007.
8. Pobóg-Malinowski W., *Najnowsza historia polityczna Polski*, Opole 1990.
9. Szumiec-Zielińska E., *Kompania Zamkowa*, „Przegląd historyczno-wojskowy” t. 3, 2002, nr.2, 192.
10. Zeidler K., *Ustawa o BOR. Komentarz*, Warszawa 2008.

Akty prawa:

1. Ustawa z dnia 16 marca 2001r. *o Biurze Ochrony Rządu. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 grudnia 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Biurze Ochrony Rządu* Dz.U. 2014 poz. 170).

¹⁶ <http://www.bor.gov.pl/index3.php?fk=31>.

¹⁷ <http://www.bor.gov.pl/index3.php?fk=32>.

2. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* Dz. U. z 2013 r. poz. 628 i 1165 oraz z 2014 r. poz. 24).

Strony internetowe:

1. <http://www.bor.gov.pl/index3.php?fk=1>
2. <http://www.nettax.pl/dzienniki/du/2008/41/poz.243.htm>
3. <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/5075?t=Wystawiaja-sie-na-strzal-by-chronic-VIP-a>
4. <http://histmag.org/Brygada-Ochronna-przedwojenny-BOR-8032>

PAULINA MARCINEK

KOMPETENCJE STRAŻY MIEJSKIEJ
A BEZPIECZEŃSTWO W MIEŚCIE NA
PRZYKŁADZIE MIASTA DĘBICA

ABSTRAKT

W niniejszej artykule zaprezentowano zasady funkcjonowania Straży Miejskiej, zarówno na szczeblu ogólnokrajowym, jak i lokalnym - w mieście. Dodatkowo skupiono się na jej działalności i sposobach zapewniania bezpieczeństwa na terenie wybranego miasta. Analiza zdobytych materiałów, pozwoliła uzyskać informacje potwierdzające skuteczność działań Straży Miejskiej. Jej kompetencje odgrywają bardzo ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego we współczesnych czasach.

Słowa kluczowe: Straż Miejska, Dębica, kompetencje, bezpieczeństwo

ABSTRACT

In this work there is presented the functioning of the Municipal Police, both at the national and local level - in Dębica. It concentrates on principles of organizations, tasks, as well as entitlement of Municipal Police. Moreover, it concentrates on its activity and methods of assuring safety in the area of the concrete city. The analysis of earned material, has allowed to get informations

confirming the effectiveness of operation the Municipal Police. Nowadays, competences play important role in affirmation of safety and in public order.

Keywords: Municipal Police, Dębica, competences, safety

Współczesna straż gminna (miejska) powstała w Polsce 1991 roku. Na mocy przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, obowiązkiem gmin zostało zaspakajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców, w tym utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli.¹ Podstawa prawna tworzenia straży gminnych wynikała z ustawy o Policji.² Art. 23 ustęp 1 cytowanej ustawy mówił, że „burmistrzowie i prezydenci miast mogą w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych tworzyć umundurowane straże miejskie”. W art. 24 cytowanej ustawy stwierdzono, że zakres zadań, obowiązków i uprawnień straży miejskich określi statut nadany przez burmistrza lub prezydenta miasta w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.³

Formacja ta, posiada jednak wielowiekową tradycję. Początkowo nosiła różne nazwy, np. Policja Muncypalna.⁴ W poszczególnych częściach kraju odmienne były także składniki umundurowania strażników, a także wygląd legitymacji służbowych. Wszelkie te rozbieżności (poza wyglądem pojazdów służbowych) zunifikowała ustawa o strażach gminnych⁵ z 29 sierpnia 1997 roku.⁶

Początków tej formacji szukać należy natomiast w okresie monarchii stanowej, gdy powstały w Polsce „niepaństwowe” przedsięwzięcia w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego na szczeblu lokalnym, związane z pozycją i rolą miast. Swoją początek miały wówczas rady miejskie z burmistrzem na czele, które zaczęły przejmować niektóre dotychczasowe funkcje wójtowskie. Do ich kompetencji należały także sprawy związane z utrzymaniem bezpieczeństwa i porządku w mieście. W większych miastach, organem wykonawczym burmistrza i rady miejskiej w tym zakresie był hutman ratusz-

1 Historia straży. Straży miejskie od średniowiecza do początku XXI wieku, [w:] http://www.sm.myslowice.pl/?page_id=165 [data odczytu: 16.01.2013 r.].

2 Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179).

3 Ibidem.

4 *Ustawa o strażach gminnych*, [w:] <http://www.sm.poznan.pl/mim/straz/ustawa-o-strazach-gminnych,p,2322,21308.html> [data odczytu: 11.12.2013r.].

5 Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o strażach gminnych (Dz.U.2013 nr 0 poz. 1383).

6 *Ustawa o strażach gminnych*, [w:] <http://www.sm.poznan.pl/mim/straz/ustawa-o-strazach-gminnych,p,2322,21308.html> [data odczytu: 11.12.2013r.].

ny, pełniący funkcję naczelnika straży miejskiej.⁷ Strażnicy Miejscy, a zwłaszcza hutman, odpowiadali za utrzymanie porządku między mieszkańcami, chwywanie i wyznaczanie kar wobec złoczyńców, strzeżenie więzień i bram miejskich. Ich odpowiedzialność dotyczyła także dbania o czystość w mieście, przestrzegania zakazu sprzedaży w niedziele i święta, zabezpieczenia przed ogniem, dokonywania obchodu ulic miasta o godzinie 22.00 oraz całonocnego czuwania w ratuszu. Ogólnie można stwierdzić, że obowiązki Straży Miejskiej związane były głównie z utrzymaniem codziennego ładu i porządku w obrębie miasta, przede wszystkim w porze nocnej.⁸ O liczebności tej służby decydowała zarówno zasobność kasy miejskiej, jak i istniejące zapotrzebowanie na jej usługi. Dlatego też liczebność w różnych miastach wahała się od kilku do kilkudziesięciu strażników. Przykładowo w Krakowie, w wieku XVIII zatrudnionych było 15 strażników, którzy podporządkowani byli specjalnym naczelnikom, zwanym dziesiętnikami. W późniejszym okresie Straż Miejska utraciła niestety swoje pierwotne znaczenie i funkcje, a w konsekwencji zniknęła zupełnie z katalogu służb miejskich.⁹

Z pomysłem ponownego powołania straży miejskich wyszli samorządowcy, zrzeszeni w Związku Miast Polskich. Jej funkcją miało być zapewnienie porządku w mieście oraz odciążenie w tym względzie policji od niektórych spraw. Uchwalenie ustawy o strażach gminnych w 1997 roku spowodowało, że stały się one nową dynamicznie rozwijającą się w Polsce formacją, traktowaną od tej pory jako instytucję samorządową, a nie policyjną.¹⁰

W tym miejscu należy także stwierdzić, iż historia tej służby nie doczekała się dotychczas całościowego opracowania. Zagadnienie to było poruszane głównie na marginesie badań nad funkcjonowaniem i historią samorządów, sądownictwem, prawem czy ekonomią poszczególnych miast.¹¹

STRUKTURA ORGANIZACJI

Strukturę organizacyjną straży, jako jednostki organizacyjnej gminy, określa regulamin straży wypracowany przez wójta, burmistrza (prezydenta) miasta.

7 Zob. M. Mączyński, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce przedrozbiorowej*, [w:] Czapska J., Krupiarz W. (red.), *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*, Warszawa 1999, s. 45.

8 Ibidem, s. 47 – 48.

9 Ibidem.

10 Ibidem, s. 52.

11 Zob. J. Suproniuk, *Policja miejska i przepisy policyjne w Polsce XIII–XVI w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” 66, 2006, s. 85.

Szczegółową strukturę organizacyjną wyznaczać może regulamin straży nadawany przez radę gminy. W formacji tej „ustanawia się stanowiska strażnicze:

- aplikanta,
- młodszego strażnika,
- strażnika,
- starszego strażnika,
- młodszego specjalisty,
- specjalisty,
- starszego specjalisty,
- młodszego inspektora,
- inspektora,
- starszego inspektora,
- zastępcy kierownika,
- kierownika,
- zastępcy naczelnika,
- zastępcy komendanta,
- komendanta.”¹²

NADZÓR I KIEROWNICTWO

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, strażą kieruje komendant, który zatrudniany jest przez wójta, burmistrza (prezydenta miasta) na podstawie umowy o pracę, po zasięgnięciu opinii właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji. Przełożonym Komendanta jest wójt, burmistrz (prezydent miasta).¹³

Komendant Straży jest natomiast bezpośrednim przełożonym pracowników Straży i wyznacza szczegółowe zakresy czynności na odpowiednich stanowiskach, a także sposób ich wykonywania.

Wśród zadań komendanta wymienia się „w szczególności:

- organizowanie pracy Straży,
- rozpatrywanie spraw zastrzeżonych do osobistej aprobaty i podejmowanie w tym zakresie decyzji,
- przedstawianie propozycji o zatrudnianiu i zwalnianiu pracowników Straży,

¹² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 779, z późn. zm.), dz.cyt.

¹³ Ibidem.

- organizowanie współpracy z innymi służbami działającymi na rzecz porządku i bezpieczeństwa publicznego,
- dysponowanie finansami Straży w granicach określonych uchwałą budżetową Rady Miasta,
- sprawowanie ogólnego nadzoru nad prawidłowością pełnienia służby przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej,
- przedkładanie organom miasta sprawozdań i informacji.”¹⁴

Ważną funkcją komendanta jest ponadto reprezentowanie Straży miejskiej na zewnątrz. Podpisuje on także wszelką korespondencję, a w trakcie jego nieobecności osoba upoważniona przez burmistrza. W czynnościach należących do kompetencji komendanta, zastąpić może go wyznaczony funkcjonariusz Straży.

ZADANIA STRAŻY MIEJSKIEJ

Straż Miejska wykonuje zadania w obszarze ochrony porządku publicznego, jakie wynikają z ustaw i aktów prawa miejscowego.¹⁵

Zgodnie z art. 11 ustawy, do zadań straży należy w szczególności:¹⁶

- zapewnienie spokoju i porządku w miejscach publicznych,
- ochrona porządku i kontrola ruchu drogowego – na podstawie przepisów o ruchu drogowym,
- współpraca z właściwymi podmiotami w aspekcie ratowania życia i zdrowia obywateli, usuwania awarii technicznych, a także skutków klęsk żywiołowych czy miejscowych zagrożeń,
- monitorowanie miejsca przestępstwa, katastrofy bądź innego podobnego wydarzenia, jak i miejsc zagrożonych takim zdarzeniem przed osobami postronnymi lub przed zniszczeniem śladów i dowodów (dopóki właściwe służby nie przybędą) oraz a także ustalenie świadków zdarzenia, gdy istnieje taka możliwość,
- zapewnienie ochrony obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej,
- współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w celu utrzymania porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,

¹⁴ Ibidem, dz. cyt.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

- doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień bądź miejsca ich zamieszkania w sytuacji, gdy osoby te poprzez swoje zachowanie dają powód do zgorznięcia w miejscu publicznym, znajdują się w okolicznościach zagrażających życiu lub zdrowiu,

- przekazywanie informacji społeczności lokalnej o stanie i typach zagrożeń, a także inicjowanie i uczestnictwo w inicjatywach mających na celu profilaktykę popełniania przestępstw i wykroczeń oraz zjawisk kryminogennych, a także współpraca w tym zakresie z jednostkami organów państwowych, samorządowych i organizacjami społecznymi,

- konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych bądź wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

UPRAWNIENIA I OBOWIĄZKI STRAŻY MIEJSKIEJ

Ustawa o strażach gminnych stanowi także, iż strażnik podczas wykonywania ustawowych zadań, ma prawo do:

- udzielania pouczeń, zwracania uwagi, ostrzegania bądź stosowania innych środków oddziaływania wychowawczego,

- sprawdzania osób w uzasadnionych przypadkach w celu ustalenia ich tożsamości,

- ujęcia jednostek, które w oczywisty sposób stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia ludzkiego i mienia oraz doprowadzenia ich do najbliższej jednostki Policji,

- przeprowadzania kontroli osobistej, przeglądania zawartości podręcznych bagaży osoby, np. w sytuacji uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary,

- nakładania mandatów za wykroczenia określone w przepisach,

- przeprowadzania czynności wyjaśniających, kierowania wniosków o ukaranie do sądu, oskarżania przed sądem i wnoszenia środków odwoławczych,

- usuwania pojazdów, ich unieruchamiania przez blokowanie kół zgodnie z przepisami o ruchu drogowym,

- wydawania poleceń,

- domagania się niezbędnej pomocy od instytucji państwowych i samorządowych,

- zwracania się (w nagłych przypadkach) o pomoc do jednostek gospodarczych, które prowadzą działalność w zakresie użyteczności publicznej, organizacji społecznych jak, a także do każdej osoby.

Ustawa wskazuje ponadto, że formacja ta powinna spełniać służebną rolę wobec społeczności lokalnej, poprzez wykonywanie swych zadań z poszanowaniem godności i praw obywateli.¹⁷

W związku z wykonywaniem czynności służbowych strażnik korzysta z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Może on stosować środki przymusu bezpośredniego wobec osób uniemożliwiających wykonywanie przez niego zadań określonych w ustawie. Do środków przymusu bezpośredniego zalicza się:

- siłę fizyczną w postaci chwytów obezwładniających oraz innych technik obrony,
- kajdanki,
- pałki obronne wielofunkcyjne,
- psy obronne i konie służbowe,
- przedmioty, których przeznaczeniem jest obezwładnianie osób za pomocą energii elektrycznej, na które jest wymagane pozwolenie na broń,
- ręczne miotacze gazu.

Istotne jest to, że strażnik może stosować jedynie środki, które odpowiadają potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji oraz są niezbędne w drodze podporządkowania się wydanym poleceniom. Powinny być one stosowane w sposób najmniej naruszający dobra osobiste danej jednostki osoby.

Ustawa określa także obowiązki strażników. Należą do nich:

- „przestrzeganie prawa, rzetelne, bezstronne i terminowe wykonywanie poleceń przełożonych,
- poszanowanie powagi, honoru, godności obywateli i własnej,
- zachowanie tajemnicy państwowej i służbowej,
- podejmowanie interwencji w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia lub mienia,
- a także w wypadku naruszenia dóbr osobistych ludzi,
- zachowanie uprzejmości i życzliwości w kontaktach z obywatelami, przełożonymi, podwładnymi i współpracownikami,
- stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych,
- zachowanie się z godnością w czasie pracy i poza nią.”¹⁸

Uprawnieniem strażników jest także możliwość zrzeszania się w związkach zawodowych, bez prawa do strajku. Nie może natomiast być członkiem partii

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, dz.cyt.

politycznej oraz nie może bez zezwolenia komendanta podejmować innego zajęcia zarobkowego.¹⁹

DZIAŁALNOŚĆ STRAŻY MIEJSKIEJ NA TERENIE MIASTA DĘBICA

Straż Miejska w Dębicy jest komórką organizacyjną Urzędu Miasta w Dębicy. Jest to umundurowana formacja utworzona Uchwałą Rady Miejskiej Nr IX/40/91 z dnia 3 października 1991 r. w celu ochrony porządku publicznego na terenie Gminy Miasta Dębica.²⁰ Funkcjonuje na podstawie Ustawy z dn. 29.08.1997r. o strażach gminnych.²¹

Nadzór nad działalnością tej jednostki sprawuje Burmistrz Miasta Dębicy lub wyznaczony przez niego Zastępca Burmistrza. Natomiast w zakresie fachowym, funkcję tę pełni Wojewoda Podkarpacki, poprzez Komendanta Wojewódzkiego Policji w Rzeszowie.²²

Obszarem działania Straży jest obszar administracyjny miasta Dębica oraz tereny, do których miasto posiada tytuł prawny.

Obecnie komendantem Straży Miejskiej w Dębicy jest mgr Sylwester Bieszczad, będący strażnikiem miejskim od roku 1992, który uprzednio sprawował funkcje szefa dębickich strażników. Jego nominacja uważana była za umocnienie funkcjonowania Straży Miejskiej. Przed objęciem nowego stanowiska konieczne było uzyskanie pozytywnej opinii Wojewódzkiego Komendanta Policji.²³

EWIDENCJA WYNIKÓW DZIAŁAŃ STRAŻY MIEJSKIEJ W DĘBICY

Obowiązkiem straży miejskich jest prowadzenie ewidencji etatów, wyposażenia oraz wyników działań straży.²⁴ Wzór ewidencji przedstawiony w roz-

19 Ibidem.

20 *Samorząd/Strażmiejska*[w:]<http://www.debica.pl/index.php?strona=urząd&podstrona=13> [data odczytu: 10.12.2013 r.].

21 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 779, z późn. zm.).

22 *Samorząd/Strażmiejska*[w:]<http://www.debica.pl/index.php?strona=urząd&podstrona=13> [data odczytu: 10.12.2013 r.].

23 *Mianowanie komendanta Straży Miejskiej*, [w:]http://www.debica.pl/index.php?strona=aktualnosci&cid_wydarzenia=931 [data odczytu: 07.01.2014 r.]

24 Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 marca 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia przez straże gminne (miejskie) ewidencji etatów, wyposażenia oraz wyników działań straży (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 639).

porządzeniu przez Ministra Spraw Wewnętrznych składa się z trzech części. W pierwszej z nich – ewidencji etatów, podaje się liczbę etatów na poszczególnych stanowiskach – poczynając od komendanta, przez strażników, stanowiska urzędnicze, pomocnicze i obsługę. Druga odnosi się do wyposażenia. Określa się tutaj czym dysponuje straż w zakresie pojazdów, fotoradarów, psów służbowych, kajdanek, pałek czy broni palnej. Trzecia część rejestruje wyniki działań straży.

Informacje zawarte w ewidencji mogą stanowić podstawę do oceny działalności całej straży w danej gminie. Prezydent lub rada, decydując o liczbie etatów, jakimi straż może dysponować w danym roku oraz jej budżecie mogą opierać się na informacjach zawartych w takiej ewidencji. Dane z ewidencji przekazywane są właściwemu terytorialnie komendantowi wojewódzkiemu policji do 31 stycznia każdego roku. Dodatkowo, trafiają do wojewody, a za jego pośrednictwem do ministra spraw wewnętrznych. W konsekwencji, mogą być podstawą przy opiniowaniu zasadności decyzji rady o zlikwidowaniu straży gminnej (miejskiej). Ewidencja nie ma natomiast na celu oceny pracy poszczególnych strażników, ponieważ nie ewidencjonuje wyników pracy poszczególnych jednostek.²⁵

Część dotycząca ewidencji wyników działań Straży Miejskiej prowadzi się w oparciu o dane liczbowe, a w przypadku mandatów karnych – zarówno w oparciu o dane liczbowe, jak i kwotowe, za okres od dnia 1 stycznia do dnia aktualizacji w danym roku. Informacje te aktualizowane są na bieżąco, minimum raz na pół roku – zgodnie ze stanem na dzień 30 czerwca i 31 grudnia. W dziale tym zamieszcza się dane odnośnie rodzajów wykroczeń zawartych w:

- Ustawie – Kodeks wykroczeń;
- Przepisach wprowadzających Kodeks pracy;
- Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawie o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych;
- Ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach;
- Ustawie o ochronie zwierząt;
- Ustawie o odpadach;
- Ustawie – Prawo ochrony środowiska;
- Ustawie – Prawo o miarach;
- Ustawie – Prawo wodne;

25 M. Cyrankiewicz, *Ile nas kosztuje gminny mandat*, <http://prawo.rp.pl/artykul/838079.html> [data odczytu: 10.12.2013 r.].

- Ustawie o publicznym transporcie drogowym;
- Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- Ustawie o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt;
- Ustawie o ochronie przyrody;
- Ustawie o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji;
- Ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych;
- Ustawie o zużytym sprzęcie;
- Ustawie o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym;
- Ustawie o bateriach i akumulatorach;
- Ustawie – Kodeks wyborczy;
- Aktach prawa miejscowego (przepisy porządkowe);
- Innych.²⁶

Z danych otrzymanych od Komendanta Straży Miejskiej w Dębicy dotyczących ewidencji wyników działań Straży Miejskiej w Dębicy wynika, iż najwięcej działań Straży Miejskiej dotyczyło wykroczeń zawartych w Kodeksie wykroczeń,²⁷ następnie w Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi²⁸ oraz w Ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach,²⁹ której treść wygasła 28.11.2013 r.

Dane z roku 2011 prezentują się następująco:

- wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu: 87 pouczeń (zwróceń uwagi, ostrzeżeń lub zastosowanie innego środka oddziaływania wychowawczego); 7 mandatów na kwotę 2000zł oraz 1 wniosek do Sądu;
- wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym: 7 mandatów na kwotę 1500zł;
- wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia: 35 pouczeń (zwróceń uwagi, ostrzeżeń lub zastosowanie innego środka oddziaływania wychowawczego); 2 mandaty na kwotę 100 zł oraz 3 wnioski do Sądu;

26 Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 marca 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia przez strażę gminne (miejskie) ewidencji etatów, wyposażenia oraz wyników działań straży (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 639).

27 Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. 1971 nr 12 poz. 114).

28 Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230).

29 Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lutego 2012 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. 2012 poz. 391).

- wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji: 911 pouczeń (zwróceń uwagi, ostrzeżeń lub zastosowanie innego środka oddziaływania wychowawczego); 201 mandaty na kwotę 28150 zł oraz 21 wniosków do Sądu;

- wykroczenia przeciwko osobie, zdrowiu i mieniu: 15 pouczeń, 1 mandat na kwotę 20zł;

- wykroczenia przeciwko interesom konsumentów: 12 pouczeń;

- wykroczenia przeciwko obyczajowości publicznej: 56 pouczeń, 12 mandatów na kwotę 1600zł, 1 wniosek do Sądu;

- wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego: 30 pouczeń, 11 mandatów na kwotę 1220 zł, 1 wniosek do Sądu.

Zatem ogólna liczba wszystkich działań w oparciu o Kodeks wykroczeń w 2011 r. wynosi 1422.

W zakresie czynności związanych z innymi aktami prawnymi wygląda to następująco:

- Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi: 459 pouczeń, 107 mandatów na kwotę 10700 zł, 9 wniosków do Sądu;

- Ustawie o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych: 28 pouczeń, 11 mandatów na kwotę 950 zł;

- Ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach: 154 pouczenia, 10 mandatów na kwotę 900 zł;

- Akty prawa miejscowego (przepisy porządkowe): 122 pouczenia, 3 mandaty na kwotę 250 zł.

Ponadto, strażnicy w roku 2011 zabezpieczyli 91 miejsc przestępstw, katastrof czy innych podobnych zdarzeń lub miejsc zagrożonych takim zdarzeniem oraz ujęli i przekazali Policji 6 osób (w tym 2 – och sprawców przestępstw).

Jeśli chodzi o przestrzeganie ustawy antynikotynowej, to działania Straży Miejska razem z Policją na terenie miasta mają duże znaczenie. Ustawa antynikotynowa³⁰, która weszła w życie w listopadzie 2010 r. zabrania palenia papierosów w miejscach publicznych, m.in. w szkołach, zakładach opieki zdrowotnej, parkach, obiektach sportowych. Natomiast w barach, pubach czy restauracjach można zapalić lecz wyłącznie w specjalnie wydzielonych pomieszczeniach. Za nieprzestrzeganie zakazu grozi mandat w wysokości nawet 500 złotych. Grzywny nakładane przez straż miejską wynoszą zazwyczaj oko-

³⁰ Ustawa z dnia 8 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz ustawę o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. 2010 nr 81 poz. 529).

ło 50 zł. i stanowią przestrożę dla osób, bagatelizujących przepisy. W ostatnim kwartale roku 2011, straż wypisała 11 mandatów na kwotę 950 zł., zaś w 22 sytuacjach zakończyło się na upomnieniu i pouczeniu. Przepisy są surowo egzekwowane przez funkcjonariuszy również w związku z prowadzoną w Dębicy kampanią „Odświeżamy nasze miasto”, którą zapoczątkowała Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna. W ramach tej akcji, strażnicy dokonali kontroli zwłaszcza wokół szkół i placów zabaw.³¹

Oдноśnie danych z roku 2012 prezentują się one nieco inaczej:

- wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu: 123 pouczeń (zwróceń uwagi, ostrzeżeń lub zastosowanie innego środka oddziaływania wychowawczego); 3 mandaty na kwotę 600zł oraz 1 wniosek do Sądu;

- wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym: 3 mandaty na kwotę 1200zł;

- wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia: 49 pouczeń (zwróceń uwagi, ostrzeżeń lub zastosowanie innego środka oddziaływania wychowawczego); 2 mandaty na kwotę 200 zł;

- wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji: 1039 pouczeń (zwróceń uwagi, ostrzeżeń lub zastosowanie innego środka oddziaływania wychowawczego); 122 mandaty na kwotę 12820 zł oraz 17 wniosków do Sądu;

- wykroczenia przeciwko zdrowiu: 3 pouczenia, 1 mandat na kwotę 50 zł, 2 wnioski do Sądu;

- wykroczenia przeciwko interesom konsumentów: 2 pouczenia;

- wykroczenia przeciwko obyczajowości publicznej: 16 pouczeń, 10 mandatów na kwotę 1000zł, 8 wniosków do Sądu;

- wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego: 43 pouczeń, 7 mandatów na kwotę 940zł, 1 wniosek do Sądu;

- szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe: 1 pouczenie.

Zatem ogólna liczba wszystkich działań w oparciu o „Kodeks wykroczeń” w 2012 r. wynosi 1446.

W zakresie czynności związanych z innymi aktami prawnymi wygląda to następująco:

- Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi: 600 pouczeń, 162 mandaty na kwotę 16200 zł, 19 wniosków do Sądu;

31 Zob. Kruszyńska – Idzior, *50 mandatów dla palaczy*, [w:] <http://debica24.eu/a/15-mandatow-dla-palaczy> (data odczytu: 17.12.2013 r.).

- Ustawie o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych: 52 pouczenia, 12 mandatów na kwotę 650 zł, 2 wnioski do Sądu;

- Ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach: 504 pouczenia, 2 mandaty na kwotę 200 zł, 2 wnioski do Sądu;

- Akty prawa miejscowego (przepisy porządkowe): 57 pouczeń.

Ponadto, strażnicy w roku 2012 zabezpieczyli 105 miejsc przestępstw, katastrof czy innych podobnych zdarzeń lub miejsc zagrożonych takim zdarzeniem oraz ujęli i przekazali Policji 8 osób.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż ogólna liczba przedsięwzięć Straży w Dębicy znacząco wzrosła w roku 2012 w porównaniu do roku 2011 – z 2325 interwencji do 2875 interwencji. W 2011 r. zostało użytych 1909 środków oddziaływania wychowawczego, udzielono 380 mandatów o łącznej sumie 47390 zł. oraz 36 spraw skierowano do Sądu. Natomiast w roku 2012 liczba środków oddziaływania wychowawczego wynosiła 2499, udzielono 324 mandatów o łącznej sumie 33860 zł oraz 52 sprawy skierowano do Sądu.

SPRAWOZDANIA ZA ROK 2011 I 2012

W sprawozdaniach rocznych Komendanta Straży Miejskiej w Dębicy, zarówno za rok 2011, jak i rok 2012 zostały zawarte informacje odnośnie:

- liczby zatrudnionych strażników w danym roku;
- charakteru współdziałania Straży z Policją;
- współpracy z innymi wydziałami Urzędu Miasta Dębica oraz jednostkami organizacyjnymi Gminy Miasta Dębica;
- liczby wykonanych konwojów dokumentów, przedmiotów wartościowych i wartości pieniężnych;
- liczby i charakteru przeprowadzonych interwencji.

Jeśli chodzi o liczbę strażników w dniu 01.01.2011 r. to wynosiła ona 19 jednostek (18 strażników + komendant), jednak w ciągu roku został rozwiązany stosunek pracy z trzema z nich. Zatem w styczniu 2012 r. zatrudnionych było 16 strażników, a na koniec tego roku liczba ta zmniejszyła się o 1 osobę.

W celu realizacji swych podstawowych zadań wynikających z art. 11 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, Straż Miejska współpracowała z Policją. Porozumienie w sprawie form i sposobów kooperacji zostało podpisane między Burmistrzem Miasta Dębicy i Komendantem Powiatowym Policji w Dębicy dnia 12 kwietnia 2005 r. Na jego podstawie tworzone

były wspólne służby patrolowe (policjant + strażnik) w piątki, soboty i niedziele w godz. 21:00 – 05:00. Patrole te realizowały zadania związane głównie z zapewnieniem bezpieczeństwa, ochroną spokoju i porządku publicznego na terenie miasta. Współpraca polegała również na wzajemnym zabezpieczaniu zgromadzeń i imprez o charakterze masowym oraz miejsc zdarzeń i wypadków. Wspólne inicjatywy to m.in.:

- „Akcja Znicz” - 1 listopada;
- zabezpieczenie przemarszów 11 listopada;
- obchody Święta 3 – go Maja;
- zabezpieczenie imprezy rowerowej „Bicyklomania”;
- zabezpieczenie przejazdu motocyklistów ulicami miasta.

Ogólna liczba wspólnych przedsięwzięć wyniosła w roku 2011 – 139, zaś w roku 2012 zmalała o ponad połowę – do 62 działań.

Niewielka różnica z roku na rok nastąpiła natomiast w przypadku przeprowadzonych konwojów dokumentów, przedmiotów wartościowych i wartości pieniężnych na potrzeby miasta. W roku 2011 wykonano ich 532, a roku 2012 – 543.

Rozpatrując liczbę przeprowadzonych interwencji, to w 2012 r. było ich o 592 więcej, niż w roku poprzednim.

W roku 2011 strażnicy dokonali 2331 interwencji, z czego:

- pouczono: 1909 osób;
- ukarano mandatami karnymi: 380 osób;
- przekazano Komendzie Powiatowej Policji w Dębicy celem dalszych czynności: 6 osób;
- skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego w Dębicy: 36 osób;
- doprowadzono osoby nietrzeźwe do Komendy Powiatowej Policji lub miejsca zamieszkania: 20 osób.

W roku 2012 liczba ta wyniosła 2923 interwencji, z czego:

- pouczono: 2499 osób;
- ukarano mandatami karnymi: 324 osoby;
- przekazano Komendzie Powiatowej Policji w Dębicy celem dalszych czynności: 8 osób;
- skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego w Dębicy: 52 osoby;
- doprowadzono osoby nietrzeźwe do Komendy Powiatowej Policji lub miejsca zamieszkania: 40 osób.

Widać zatem dużą różnicę w ilości tego typu działań przeprowadzonych przez Straż Miejską w Dębicy między rokiem 2011, a rokiem 2012. Może to wskazywać zarówno na wzrost skuteczności w walce o zapewnienie bezpieczeństwa na terenie miasta. Jednak z drugiej strony, dane te mogą oznaczać większą konieczność interwencji, spowodowaną wzrostem negatywnych zachowań mieszkańców.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte

1. Borowska P.A., *Zasoby infrastruktury etycznej*, [w:] *Nauka administracji*, (red.) B. Kudrycka., B.G. Peters, P.J. Suwaj Warszawa 2009.
2. Drucker P.F., *Mysli przewodnie Druckera*, Wydawnictwo MT Biznes, Warszawa 2002.
3. Itrich – Drabek J., *Etyka w administracji i życiu zawodowym*, [w:] *Etyka w życiu publicznym*, (red.) S. Sowiński, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012.
4. Lazari I.– Pawłowska, *Etyki zawodowe jako role społeczne*, [w:] A.Sarapata (red.) *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971.
5. Mączyński M., *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce przedrozbiorowej*, [w:] *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych* (red.) Czapska J., Krupiarz W., Warszawa 1999.
6. Myśliwiec G, *Zarys etyki gospodarczej i zawodowej*, AlmaMer Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 2007.
7. Ossowska M., *Podstawy nauki o moralności*, PWN, Warszawa 1966.
8. Pietrasiński Z, *Mądrość, czyli świetne wyposażenie umysłu*, Warszawa 2001, [w:] *Etos urzędnika*, (red.) D. Bąk, Wydawnictwo WAIP, Warszawa 2007.
9. *Prawa człowieka a policja. Wybór dokumentów Rady Europy i ONZ*, (red.) A. Rzepliński, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 1992.
10. Russ J., *Współczesna myśl etyczna*, PAX, Warszawa 2006.
11. Sułek M, Świniarski J., *Etyka jako filozofia dobrego działania zawodowego*, Bellona, Warszawa 2001.
12. Styczeń T, *ABC etyki*, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1983.
13. Suwaj P.J., *Etyka i świadomość zagrożeń korupcyjnych*, FRDL, Warszawa 2011.
14. Wiszowaty E., *Etyka w policji. Między prawem, moralnością i skutecznością*, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011.

Wydawnictwa ciągłe

1. Suproniuk J., *Policja miejska i przepisy policyjne w Polsce XIII–XVI w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, 2006, nr 66.
2. Środa M., *Etyka zawodowa*, „Wiedza i życie” 1995, nr 12.

Akty prawne

1. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2009 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia przez straże gminne (miejskie) ewidencji etatów, wyposażenia oraz wyników działań straży (Dz.U. 2009 nr 196 poz. 1520).
2. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 17 listopada 2003r. w sprawie wykroczeń, za które strażnicy są uprawnieni do nakładania grzywnen w drodze mandatu karnego (Dz.U. 2003 nr 208 poz. 2026 z późn. zm.)
3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie szkolenia podstawowego strażników gminnych (miejskich) (Dz.U. 2009 nr 220 poz. 1731).
4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie form współpracy straży gminnej (miejskiej) z Policją oraz sposobu informowania wojewody o tej współpracy (Dz.U. 2009 nr 220 poz. 1732).
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków przydziału, przechowywania i ewidencjonowania broni palnej bojowej i amunicji przez straże gminne (miejskie) (Dz.U. 2004 nr 194 poz. 1999).
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2009 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia przez straże gminne (miejskie) ewidencji etatów, wyposażenia oraz wyników działań straży (Dz.U. 2009 nr 196 poz. 1520).
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 17 listopada 2003r. w sprawie wykroczeń, za które strażnicy są uprawnieni do nakładania grzywnen w drodze mandatu karnego (Dz.U. 2003 nr 208 poz. 2026 z późn. zm.)
8. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie form współpracy straży gminnej (miejskiej) z Policją oraz sposobu informowania wojewody o tej współpracy (Dz.U. 2009 nr 220 poz. 1732).

9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie zakresu i sposobu wykonywania przez strażników gminnych (miejskich) niektórych czynności (Dz.U. 2009 nr 220 poz. 1722).
10. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553; sprost. Dz.U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840).
11. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179).
12. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 779, z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 628 2013.06.05).

Strony internetowe

1. Akty prawne [w:] <https://www.msw.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/bezpieczenstwo-i-porza/straze-gminne-miejskie/8063,Akty-prawne.html> (data odczytu: 6.11.2013 r.).
2. M. Cyrankiewicz, *Ile nas kosztuje gminny mandat*, [w:] <http://prawo.rp.pl/artyk-ul/838079.html> (data odczytu: 10.12.2013 r.).
3. Etyka [w:] http://www.edupedia.pl/words/index/show/493369_sloownik_filozo_ficzny-etyka.html (data odczytu: 15.11.2013 r.).
4. *Kodeks Postępowania Funkcjonariuszy Porządku Publicznego*, [w:] http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&cad=rja&ved=0CFEQFjAH&url=http%3A%2F%2Fwww.bip.ms.gov.pl%2FData%2FFiles%2F_public%2Fbip%2Fprawa_czl_onz%2Fprawa_czlow_9_un_cac_pl.doc&ei=eQSQUpfVAq3y7AaT84GoAg&usg=AFQjCNFFsSdWlpxm6lOj8RKzJdYuJ2VjPQ&cbvm=bv.56988011,d.ZGU (data odczytu: 16.11.2013 r.).
5. Kremplewski A., *Status prawny funkcjonariusza publicznego. Ochrona i odpowiedzialność*, [w:] http://www.kryminologia.ipsir.uw.edu.pl/b.gruszczynska/phare/assets/man_statusfunk.pdf (data odczytu: 16.11.2013 r.).
6. Kruszyńska – Idzior, *50 mandatów dla palaczy*, [w:] <http://debica24.eu/a/15-mandatow-dla-palaczy> (data odczytu: 17.12.2013 r.).
7. *Mianowanie komendanta Straży Miejskiej*, [w:] http://www.debica.pl/index.php?strona=aktualnosci&id_wydarzenia=931 [data odczytu: 07.01.2014 r.]
8. *Samorząd/ Straż miejska* [w:] <http://www.debica.pl/index.php?strona=urzad&podstrona=13> [data odczytu: 10.12.2013 r.].

9. *Historia straży. Straży miejskie od średniowiecza do początku XXI wieku*, [w:] http://www.sm.myslowice.pl/?page_id=165 [data odczytu: 16.01.2013 r.].
10. *Ustawa o strażach gminnych*, [w:] [<http://www.sm.poznan.pl/mim/straz/ustawa-o-strazach-gminnych,p,2322,21308.html>] [data odczytu: 11.12.2013r.]

Inne źródła

1. Sprawozdanie roczne za 2011 r. Komendanta Miejskiego Straży Miejskiej w Dębicy.
2. Sprawozdanie roczne za 2012 r. Komendanta Miejskiego Straży Miejskiej w Dębicy
3. Uchwała Nr XXVI/344/05 Rady Miejskiej w Dębicy z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie Regulaminu Straży Miejskiej w Dębicy.

JERZY ROZCIECHA

EWOLUCJA NAJEMNICTWA NA PRZESTRZENI WIEKÓW

ABSTRAKT

Artykuł stanowi omówienie zasad działania prywatnych korporacji wojskowych w odniesieniu do jednego z najstarszych zawodów świata, jakim jest najemnictwo. Przedstawiona została geneza najemnictwa oraz działalność współczesnych korporacji wojskowych.

Słowa kluczowe: prywatnych korporacji wojskowych, najemnictwo, bezpieczeństwo

ABSTRACT

This thesis is a discussion about the principles of the activities of private military corporations in relation to one of the oldest professions in the world, which is mercenary. The genesis of mercenary and military activities of modern corporations would be presented.

Keywords: private military corporations, mercenary, security

NAJEMNICTWO ANTYCZNE

„Od początków istnienia człowieka i od chwili, gdy jego historia jest znana, wojna uchodzi za jedną z reguł rozwoju ludzkości”¹. Rozwój ten był kreowa-

1 W. Sikorski, *Przyszła wojna*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2010, s. 45.

ny w dużej mierze przez uczestniczące w nim armie. Zarówno te poborowe jak i najemne.

Najemnictwo prężnie funkcjonowało od wczesnej starożytności. Już w Mezopotamii, Chinach, Egipcie czy między Eufratem a Tygrysem, stacjonowały piesze armie najemne. Przykładem biblijnego najemnika jest Dawid, którego historia została ukazana w Starym Testamencie. Jego burzliwe życie najemnika zapoczątkowało zabicie Filistyna Goliata. Później Dawid doznał nieprzychylności ze strony władcy Izraela Saula, został wygnany przez Saula, a następnie utworzył oddział izraelskich wojów, z którymi mordował i plądrował kraj². „Dawid, uderzając na jakąś krainę, nie pozostawiał przy życiu ani mężczyzny, ani kobiety, zabierał trzodę, bydło, osły, wielbłądy”³. Wielokrotne pokonanie Filistynów ukazuje jego waleczność. Z biegiem czasu Dawid objął tron króla Izraela. Życiorys podobny do życiorysu Dawida był często spotykanym, zdarzało się również, że dowódcy najemników, którzy sięgnęli po władzę siłą, byli postrzegani przez społeczeństwo jako wybrańcy Boga. W początkach rozwoju najemnictwa, powodem przynależności do grupy najemnej nie była chęć bogacenia się, czy zdobywania przygód, tylko troska przeżycie. Dowód na to możemy znaleźć w Starym Testamencie: „Zgromadzili się też wokół niego (Dawida) wszelkiego rodzaju uciśnieni i ci, którym było ciężko na duszy, a on stał się dla nich przywódcą. Tak przyłączyło się do niego około czterystu ludzi”⁴. Wynagradzano ich głównie w złocie lub w naturze czy też ze zdobytych łupów⁵.

„W około 500 roku przed Chrystusem rozpoczął się proces zatrudniania wojaków, opłacanych konkretną ilością pieniędzy”⁶. Ten środek był niezbędny, ponieważ najemnicy świadczyli swoje usługi głównie za odpowiednie wynagrodzenie. Mniej więcej 150 lat później słynny historyk, literat i uczeń Sokratesa, Ksenofont przedstawił w swoim wielkim dziele *Anabaza*⁷, życie greckich najemników, walczących pod dowództwem Cyrusa Młodszego. Cyrus był uzurpatorem do tronu perskiego⁸. Jego brat Artakserkses II zasiadał, wtedy na tronie. Za jego rządów pod Kunaksą w Babilonii doszło do decy-

2 R.Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.115.

3 *Pismo Świąte Starego i Nowego Testamentu*, Pallottinum Poznań, Warszawa 1986, s. 282.

4 Ibidem. s. 278.

5 Ibidem. s. 279.

6 R.Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.116.

7 *Encyklopedia Popularna PWN*, op. cit., s. 129.

8 R.Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! s.c, Warszawa 2008,s. 116.

dującego starcia armii obydwóch braci. Cyrus przegrał i poległ w tej bratobójczej bitwie. Jednym z najemników Cyrusa Młodszeo był Ksenofont. Po porażce Cyrusa, Ksenofont objął dowodzenie nad greckimi wojami, którym udało się przeżyć⁹.

Po starciach z wojskami Artakserksesa II Ksenofont wraz ze swoimi wojownikami, musiał wrócić do Grecji, gdyż znajdował się na terenie nieprzyjaciela i był ścigani przez Persów oraz plemiona barbarzyńskie.¹⁰

Ksenofontowi udało się doprowadzić prawie 10 000 najemników w bezpieczne miejsce, jakim był Trapezunt (dzisiejszy Trabzon miasto w Turcji) nad Morzem Czarnym. Był to słynny marsz 10 000 najemników, który zapisał się w dziejach historycznych¹¹.

W tym czasie w armiach na całym świecie zaczęli się masowo pojawiać greccy żołnierze najemni. Niejednokrotnie stawali, do boju po obu poróżnionych stronach. Istniały dwa, główne powody takiego zachowania, Po pierwsze Grecja wykształciła charakterystyczną strukturę społeczną która polegała na zmienności opowiadania się za walczącą stroną konfliktową, po drugie nowoczesna technika wojenna Greków napędzała ich do tych działań.

Na Peloponezie oraz w Attyce powstały państwa miasta, które prowadziły ze sobą konflikt głównie o zachowanie swoich ziem. Miasta te były na tyle silne, że nie potrafiły się podporządkować innym. W miastach funkcjonowały silne rodziny, handlarze i kupcy, których było stać na drogie oporządzenie wojenne. Niestety ziemie nie były zbyt urodzajne by zapewnić utrzymanie rodziny tylko i wyłącznie z gospodarki rolnej czy handlu, wobec czego wojownicy oferowali swoje umiejętności nabyte podczas walk między państwami miastami¹². Ten nowy typ starożytnego wojownika nazwano hoplitą¹³.

Nazwa ta wywodziła się od nazwy okrągłej tarczy „hoplon”¹⁴. Hoplicy charakteryzowali się tym, że walczyli w falandze¹⁵, która liczyła około 8 do

9 Ibidem. s. 117.

10 Ibidem.

11 Brian Todd Carey, Joshua B. Allfree, John Cairns, *Wojny starożytnego świata, techniki walki*, Bellona, Warszawa 2008, s.33-45.

12 R.Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.118.

13 Ibidem. s. 118.

14 Hoplon czyli tarcza, była używana przez hoplitów, była to w starożytnej Grecji i Macedonii ciężkozbrojna piechota walcząca w szyku zwanym falangą. <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3912662/hoplicy.html> (16.01.2014)

15 Grecki szyk bojowy ciężkozbrojnej piechoty, zwarta linia bojowa, ósmiorzędowa, ustawiona równolegle do frontu. *Historia Encyklopedia szkolna* PWN, op. cit., s. 181.

32 szeregów żołnierzy. „Na uzbrojenie żołnierza składał się miecz, który pełnił rolę pomocniczą, tarcza, od której właśnie wywodziła, nazwa hoplitów, oraz włócznie o długości około 2 metrów. W V wieku p.n.e. hoplici stali się pierwszorzędną armią wojskową w Grecji”¹⁶.

Pełnili oni rolę czysto ofensywną. Podczas bitwy pierwszy szereg stopniowo przyspieszał kroku, kolejne tylne szeregi dołączały do przednich, i około 100 metrów przed linią wroga hoplici przechodzili do szybkiego biegu. Włócznie mieli wyciągnięte w przód¹⁷.

Pierwsze uderzenie przednich oddziałów hoplitów miażdżyło pierwsze linie oddziałów przeciwnika, przebijanego włóczniami i wdeptywanego w podłoże¹⁸. Poprzez swoją skuteczność hoplici stali się przydatnymi najemnikami. Byli tak dobrzy w tym co robili, że mogli wybierać sobie tylko najbardziej korzystne i ich interesujące zlecenia.

NAJEMNICTWO ŚREDNIOWIECZNE

Kolejnym etapem w ewolucji najemnictwa jest średniowiecze. W średniowieczu władcy zatrudniali żołnierzy najemnych, przeważnie gdy ich majątkowi zagrażało niebezpieczeństwo. Władcy dążyli do kontrolowania wynajętych wojów, do tego zadania rządzący używali własnych dowódców. Nie ufano zbyt wiele najemnikom, gdyż walczyli oni głównie dla pieniędzy, a nie z pobudek patriotycznych, dlatego gdy wykonali oni swoje zadanie, władcy ich zwalniali.

Angielscy najemnicy w epoce średniowiecza byli wykorzystywani przez ówczesnych magnatów¹⁹. Najemnicy mieli wpływ na strategię oraz taktykę wojenną jak i system podatkowy. Następcy Wilhelma I Zdobywcy, króla Anglii i księcia Normandii, chętnie korzystali z usług najemników, jednak ówczesnym władcom brakowało pieniędzy. Zbyt wiele majątków roztrwoniono, rozdano krewnym oraz wspólnocie religijnej. W średniowiecznej Anglii większość najemników należała najprawdopodobniej do piechoty zaciężnej, a nie do kawalerii²⁰.

W prawie wszystkich wojskach barbarzyńskich dominowała kawaleria, która była bardziej popularna, ale również dobrze sprawdzała się piechota.

16 *Historia Encyklopedia szkolna* PWN, op. cit., s. 240.

17 B. Todd Carey, Joshua B. Allfree, John Cairns, *Wojny starożytnego świata, techniki walki*, Bellona, Warszawa 2008, s.64-82.

18 Ibidem.

19 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, op. cit., s.36.

20 Ibidem.

Kawaleria inaczej zwana „jazdą” charakteryzowała się walką na koniu. Była to ciężka konnica, uzbrojona głównie w miecze, topory bojowe, tarcze oraz kopie²¹. Piechota przeważała nad kawalerią, gdyż szkolenie piechoty było łatwiejsze.

Jej oporządzenie nie było tak drogie jak jazdy, a oddziały piechoty były lepiej przystosowane do walki w trudnym klimacie górskim wśród lasów²². Niektórzy rycerze konnicy, woleli trwonić czas na przygotowania do turniejów niż do bitew. Przewagą piechoty nad kawalerią było lepsze i szybsze kamuflowanie się oraz szybsza reakcja działania na odparcie ataku bądź zaatakowanie. Piechurowi wystarczyło podnieść się z ziemi, natomiast jeździec musiał jeszcze dosiąść konia, a gdy był ubrany w całą zbroję, było to szczególnie trudne²³.

Zarówno w Anglii jak i w średniowiecznej Italii, najemnicy odgrywali bardzo ważną rolę. Już około 1000 roku rządzący Italią, wynajmowali żołnierzy zacieężnych do walki z Grekami, Arabami oraz z lokalnymi przeciwnikami. Również przywódcy kościoła, jak np. biskupi, których było w tym regionie więcej niż w innych częściach globu, korzystali z usług najemników. Wiele terytoriów Italii było zbyt małymi, by wystawić liczne i kosztowne w utrzymaniu wojska, toteż najemnicy idealnie odpowiadali potrzebom władców oraz papieża²⁴. W XI oraz XII wieku, w Italii nastąpił rozwój handlu, na którym bogacili się klienci, którzy odgrywali dużą rolę w polityce regionu. Klientów, takich jak kupcy oraz handlarze, było bardziej stać na opłacanie żołnierzy najemnych niż arystokrację czy biskupów²⁵.

Najstarsze źródła pisane dotyczące wojsk najemnych w Italii, zebranych przez papieża Aleksandra III przeciwko Fryderykowi Barbarossie, pochodzi z roku 1159²⁶. Cesarz rzymski miał wtedy nadzieję, że przejmie chociaż część włoskiego terytorium. Barbarossa odniósł porażkę na polu bitwy. Wojska zebrane przez papieża Aleksandra III spisały się bardzo dobrze, odparły atak i skutecznie obroniły własne miasta²⁷.

W średniowiecznych Niemczech zwyczaj feudalne (system hierarchii, z podziałem na stany np.: arystokracja, duchowni, mieszczenie i chłopi), zna-

21 <http://portalwiedzy.onet.pl/12687,,,kawaleria,haslo.html> (15.03.2014.)

22 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy, op. cit.*, s.37.

23 Ibidem.

24 Ibidem. s. 38-40.

25 Ibidem. s. 40-42.

26 Ibidem. s. 42-49.

27 Ibidem

cząco się różniły od obyczajów występujących we Francji czy Anglii²⁸. We Francji odpowiednie urodzenie decydowało o położeniu w hierarchii społecznej, natomiast w Anglii, by móc zostać, np. pasowanym na rycerza, trzeba było posiadać odpowiednią ilość pieniędzy. W Niemczech szlachetne urodzenie i majątek nie współgrało ze sobą²⁹.

Na samym dole owej hierarchii feudalnej byli umieszczeni ministeriałowie. „Była to grupa średniowiecznej ludności poddańczej, istniejąca w Europie od czasów karolińskich, często niewolni, pełnili na dworach panów feudalnych funkcje rzemieślników, oficjalistów, członków drużyny zbrojnej, w XII-XIII w. w dużej części przeszli do rycerstwa”³⁰. Ministeriał był na usługach swojego pana, nie posiadał zbyt dużego majątku ani ziemi, a czasami nie posiadał ich wcale. Czyniło go więc to pracownikiem najemnym.

Do jego głównych kompetencji należało wydawanie wyroków, gromadzenie danin dla swojego pana, a gdy przychodziła wojna, wyruszał do boju z własnym oporządzeniem i koniem³¹. Ministeriałem mogła zostać np. młoda osoba, z poczuciem ambicji, a następnie, jeżeli dobrze służyła swojemu panu, zostawała pasowana na rycerza. Jednak nie tylko ministeriałowie zostawali rycerzami, również kupcy czy artyści, którzy dobrze posługiwali się mieczem mogli sporadycznie dostąpić zaszczytu pasowania na rycerza. W dużej mierze wielu z ministeriałów pozostawało najemnikami lub zwykłymi żołnierzami³².

Historia średniowiecza pokazuje, że także kapłani dowodzili najemnikami oraz uczestniczyli w bitwach. Przykładem może być Henryk Despenser, który w 1383 roku poprowadził armię (złożoną głównie z najemników)³³ przeciwko Francuzom. Był to duchowny, który nie stronił od walki. Zadanie to zostało mu powierzone przez samego papieża z Rzymu. Henryk uzbierał dużą sumę pieniędzy ze sprzedaży odpuszczanych grzechów, a także bogate szlachcianki bardzo hojnie go obsypywały złotem czy klejnotami. Początkowo biskup wraz, ze swoimi oddziałami, miał zaatakować Awinion, jednak nie uzyskał wsparcia ze strony wojsk angielskich. Ostatecznie postanowiono zaatakować Flandrię. Pomimo tego, że na początku konflikt zbrojny wypowiedziany Francji miał charakter krucjaty, to przerodził się w typowy akt polityczny w późniejszym okresie³⁴.

28 Ibidem, s. 56-57.

29 Ibidem.

30 <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3941757> (data odczytu 11.12.2013)

31 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy, op. cit.*, s.56-57.

32 Ibidem.

33 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy, op. cit.*, s.58.

34 Ibidem.

Ostatecznie najazd na Flandrię okazał się porażką dla Anglików, gdyż poddani biskupa przyjmowali łapówki w zamian za oddanie ważnej dla strategii warowni.

Innym przykładem najemnictwa są piraci. Od starożytności pływali oni po morzach i oceanach, grabili, mordowali, prowadzili wojny, byli na usługach różnych rządów i władców³⁵.

Głównym polem bitew piratów, czy też korsarzy było morze. Istnieje kilka różnic pomiędzy piratami a korsarzami. Piraci działali nielegalnie i na własną rękę, byli to bandyci i przestępcy. Natomiast korsarze w przeciwieństwie do piratów, działali legalnie, posiadali tzw. „list kaperski”, który upoważniał ich do ścigania i konfiskowania nieprzyjacielskich statków oraz ich towarów³⁶. Prawo to nadawał im rząd lub władca. W przypadku zdobytych, podczas grabieży oraz bitew, łupów korsarze szczegółowo rozliczali się z władcą³⁷.

W przypadku piratów, łupy dzielono między sobą. Piratów oraz korsarzy łączyła jedna rzecz, była to chęć bogacenia się. Gdy następował pokój korsarze często stawali się piratami, a gdy wybuchał konflikt zbrojny, piraci przekształcali się w korsarzy³⁸.

Najstydniejszymi, a jednocześnie najgroźniejszymi piratami, którzy grąsowali na Morzu Bałtyckim byli bracia witalijscy. Początkowo byli korsarzami, natomiast później stali się piratami. Siali oni postrach na przełomie XIV i XV wieku. Formacja ta zrodziła się podczas konfliktu między królową duńską Małgorzatą, a Albrechtem Meklemburskim. Składała się głównie z chłopów oraz biedoty mieszczańskiej³⁹.

W znanej nam wszystkim bitwie pod Grunwaldem, również brali udział najemnicy. Była to jedna z większych bitew rozegranych w średniowiecznej Europie. Miała miejsce 15 lipca 1410 roku. Natomiast wojna, której punktem kulminacyjnym była bitwa pod Grunwaldem, zaczęła się w 1409 roku. Konflikt ten toczył się, pomiędzy królem Polski i Litwy Wielkim Księciem litewskim Witoldem i Krzyżakami.

Początkiem konfliktu było powstanie przeciwko Krzyżakom na Żmudzi. Wielki mistrz krzyżacki, Ulrich von Jungingen przypuszczał, że Witold (Wielki Książę litewski) i Jagiełło (król Polski) wspierają buntowników⁴⁰.

35 W.Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, op. cit., s.156.

36 http://sjp.pwn.pl/slownik/2478706/list_kaperski(12.12.13)

37 W.Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, op. cit., s.157-158.

38 Ibidem. s. 159.

39 Ibidem. s. 161.

40 Ibidem.

Wielki mistrz Ulrich von Jungingen, zlecił rekrutację najemników do swoich oddziałów. Najemników rekrutowano głównie ze Śląska oraz sąsiadujących państw niemieckich⁴¹.

Na początek kazano zwerbować 200 kopii na czas sześciu miesięcy. „Pamiętać tutaj należy, że kopia to nie jeden konny rycerz lecz kilku, a niekiedy nawet kilkunastu zbrojnych. Opierając się na *Banderia Prutenorum*⁴², można, a nawet należy przyjąć, że kopia to minimum trzech ludzi⁴³, chociaż czasami bywało ich więcej⁴⁴. Werner Schulze podaje, że po roku 1350, kopia dowódcy liczyła 7 – 8, a niekiedy nawet aż do 12 koni, natomiast kopia zwykła liczyła 4, 5 lub 6 koni⁴⁵. „Deutsche Reichstagsakten VIII, nr 145 z 1422 r. wymienia oddział „50 kopii czyli 200 zbrojnych”⁴⁶, tzn. 4 na kopię, a w latach 1439 – 1444 francuskie kompanie ordonansowe liczyły po 100 kopii, ale każda kopia miała po 6 ludzi (rycerz, giermek, sługa, 3 łuczników) i wszyscy walczyli”⁴⁷.

Przy rekrutowaniu ich, zaznaczono im, że w skład każdej kopii ma wchodzić uzbrojony rycerz, łucznik oraz giermek. Każdy z nich musiał mieć konia, mieli być również godni zaufania, umiejętnie walczący i być dobrze oporzędzeni. Na czas wojny, najemników zatrudniano krótkoterminowo, oraz długoterminowo. We wczesnym etapie kampanii na wschodnim brzegu Wisły. Brało udział niewielu wojów najemnych po stronie Wielkiego mistrza Zakonu Krzyżackiego. Jednakże w garnizonach znajdowali się najemni rycerze. Byli oni zatrudnieni na podstawie wieloletnich umów⁴⁸.

Z oddziałów rozsianych po kraju, zaczęły nadchodzić niepochlebne opinie na temat najemników. Wielki mistrz krzyżacki był w stanie zwolnić ze swoich usług najemników, natomiast musiałby ich kimś zastąpić. Krzyżackich zaciężnych potępiano za to, że nie można było obdarzyć ich zaufaniem: byli niezdyscyplinowani i posuwali się do grabieży. Ulryk von Jungingen, na dowódcę oddziałów najemnych (które walczyły pod Grunwaldem) wyznaczył

41 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, op. cit., s.161.

42 J. Długosz, *Banderia Prutenorum*. Warszawa 1958.

43 Por. J. Długosz, *Banderia ...*, op. cit., s. 207; S. K. Kuczyński, *Wielka wojna z zakonem krzyżackim w latach 1409 – 1411*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1960, s. 221.

44 P. Pajorski, *Grunwaldzcy bodyguardzi – zarys wybranych zagadnień*, [w:] Kraków, s. 301.

45 Por. S. K. Kuczyński, *Wielka wojna z Zakonem Krzyżackim*, Warszawa 1960 s. 221.

46 Ibidem, s. 84-87.

47 Ibidem.

48 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, op. cit., s.162-164.

Heinza Borsnitza. W sumie zebrano 800 kopii. Tak duża ilość najemników pochłonęła ogromne zasoby pieniężne⁴⁹.

Prawdopodobnie wyplacono im 46 000 średniowiecznych marek⁵⁰. Najemnicy von Jungingena nie odegrali zbyt ważnej roli w trakcie tej wojny. Niestety nie ma potwierdzonych informacji jaką liczbę niemieckich zaciężnych dokładnie zwerbowano. Jednak możemy przypuszczać, że musiało ich być sporo, by stanąć na przeciw potężnej armii jaką zgromadził król Jagiełło⁵¹.

Również po stronie polsko-litewskiej w bitwie pod Grunwaldem brali udział najemnicy. W skład armii najemnej wchodził Czesi oraz Morawianie. Werbunek zaciężnych dla wojsk polskich sprawował Zawisza Czarny z Garbowa. Nawiązał on kontakt z Janem Sokółem z Lamberka na Morawach, który został dowódcą Czeskich i Morawskich wojsk najemnych walczących pod Grunwaldem⁵².

Jaśko Sokół zgodził się na propozycję złożoną przez Zawisze Czarnego i dołączył do wojsk króla Polski. Zawisza oraz Sokół przeprowadzili rekrutację, w której zwerbowali prawdopodobnie 3000 - 4000 najemników czeskich i morawskich⁵³. W kwietniu 1410 r. Jan Sokół przybył do Polski z około 1500 zwerbowanymi jeźdźcami, walczyli oni pod chorągwią św. Jerzego która była utworzona przez Sokoła oraz Zbysława z Dobrej Wody⁵⁴.

Podczas bitwy pod Grunwaldem chorągiew spod znaku św. Jerzego prowadził Jan Sokół. Przed rozpoczęciem bitwy około trzystu najemników z ww. chorągwi chciało opuścić pole walki bez powiadomienia o tym króla Polski⁵⁵.

Prawdopodobnie przestraszyli się potężnej armii Krzyżackiej lub zostali przekupieni przez nich. Od ucieczki powstrzymał ich jednak Mikołaj Trąba i nakazał im wrócić z powrotem do obozu króla.

Jednak nie pozostali zbyt długo w królewskim obozie. Gdy zobaczyli jak Krzyżacy nacierają na uciekających Litwinów w stronę wojsk polskich, to ponownie uciekli z pola bitwy i schowali się w lesie. Widząc to arcybiskup

49 Ibidem.

50 Średniowieczna jednostka masy i pieniężna w krajach germańskich i zachodnioeur. Znana od XI w. dawna niemiecka jednostka monetarna. Popularna Encyklopedia Powszechna, PINNEX Kraków 2002, s. 134.

51 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, op. cit., s.162-163.

52 http://www.opoczno-top.pl/artukul,Czesi_i_Morawianie_w_bitwie_pod_Grunwaldem,7959.html (16.01.2014).

53 Ibidem.

54 J. Sikorski, *Bohaterowie...*, op. cit., s. 243.

55 Ibidem.

Trąba po raz kolejny nakazał im wrócić do bitwy, zarzucając im tchórzliwość i zdradę. Dezercja Czechów nie wpłynęła znacząco na losy bitwy, strona polska wyszła z niej zwycięsko.

Okolo 1453 roku, Wschodnie Cesarstwo Rzymskie, Bizancjum, werboowało do swoich oddziałów Germanów. Uważano ich za dobrych wojowników i wierzone w ich oddanie. Funkcjonowało to do czasu, kiedy Germanie objęli panowanie nad Cesarstwem Zachodnim. Bizantyjscy cesarze zastąpili Germanów zbieraniną różnorodnych najemnych barbarzyńców. Armie bizantyjskie były okazem efektywności i organizacji. Najśłynniejszą z owych grup bojowych była Gwardia Wareska⁵⁶.

Założycielem owej Gwardii Wareskiej był cesarz bizantyjski Bazyli II, który zwrócił się do Włodzimierza I Wielkiego, władcy Kijowa, o pożyczanie około 6000 wojów. Poprzez dobre dowodzenie wojami, przez Bazylego II, stali się oni niepokonani. Zyskał on przydomek „Bułgarobójca” gdy odparł potężny atak ze strony Bułgarów⁵⁷. Od momentu zwycięstwa Bazylego aż do zdobycia przez krzyżowców z zachodu Konstantynopola, ochronę interesów, społeczeństwa, a także władcy sprawowała Gwardia Wareska. Z czasem członków do tej jednostki rekrutowano z różnych krańców świata: z Rosji, Anglii, Islandii oraz Skandynawii⁵⁸.

Jednymi z najważniejszych wojów, którzy służyli w Gwardii, byli wikingowie. Gwardia Wareska nie często opuszczała Konstantynopol. Najemnicy stacjonowali blisko pałacu cesarskiego, co pozwalało im ochraniać rodzinę cesarską. Gwardia Wareska była posłuszna tylko i wyłącznie cesarzowi i jego małżonce⁵⁹.

NAJEMNICTWO EPOKI RENESANSU

W niewielkim alpejskim kraju jakim jest Szwajcaria⁶⁰, okolo XVI w. powstała formacja zwana gwardią szwajcarską. W skład grupy tego rodzaju wchodziłi młodzi mężczyźni z pobliskich wiosek oraz dolin górskich. Grupy składały się z ciężkiej piechoty z pikami, ich taktyka wojenna przypominała grecką falangę. Swoje zwycięstwa na polu bitwy zawdzięczali dobrej organizacji oraz dyscyplinie. Byli oni znani na polach walki w całej Europie. Charakteryzo-

56 W. Urban, *Średniowieczni Najemnicy*, Bellona, Warszawa 2008, s.16-17.

57 Ibidem, s.18-21.

58 Ibidem.

59 Ibidem.

60 Państwo związkowe w Europie Zachodniej, stolica Berno, okolo 6,5 mln mieszkańców. *Encyklopedia szkolna PWN*, op. cit., s. 840.

wali się również tym, że nie byli drodzy w wynajęciu. Władze szwajcarskie postawiły jedną zasadę związaną z gwardią szwajcarską. Szwajcarzy nie mogli walczyć przeciwko sobie. Była to zasada zawsze respektowana. Różni władcy oraz książęta ubiegali się o ich usługi. W 1506 r. papież Juliusz II zatrudnił ich jako najemników do swojej straży, by pilnowali i ochraniali papieża w Rzymie. Ta tradycja jest kontynuowana do dnia dzisiejszego⁶¹. Obecnie Gwardia jest „siłą zbrojną (...), której podstawowym zadaniem jest czuwanie nad osobą Ojca Świętego oraz nad jego rezydencją”⁶². „Formacja pod względem liczebnym stanowi około 15 procent mieszkańców Watykanu, stąd też Jan Paweł II zwykł był żartować, że Watykan jest najbardziej zmilitaryzowanym państwem świata”⁶³.

Podobną do gwardii szwajcarskiej formacją zbrojną byli niemieckojęzyczni Lancknechci. W początkowym okresie swojego powstania Lancknechci byli jedynie mierną kopią szwajcarskich gwardzistów. Sposób działania Lancknechtów był wzorowany na Szwajcarach⁶⁴. Samo słowo Lancknecht oznaczało „sługę własnego kraju”⁶⁵. Termin „lancknecht” pojawił się najwcześniej w Polsce - już około 1470 r. Jednakże, za początek powstania formacji uważa się rok 1478⁶⁶.

Założycielem był cesarz Maksymilian Habsburski. Początkowo Lancknechci kojarzyli się społeczeństwu bardziej ze służbą zaprowadzającą porządek jak np. policja. Z czasem przekształcili się w formację militarną⁶⁷.

W dużej mierze oddziały niemieckojęzycznych wojów składały się z piechurów wyposażonych głównie w piki. Lancknechci jako pierwsi idealnie opanowali sposób pchnięć włócznią. Werbunek zaciężnych sprawowano głównie w krajach niemieckojęzycznych. Początkowo służyli tylko w armii niemieckiej, natomiast z czasem byli zatrudniani w różnych armiach Europy oraz świata. Zdyscyplinowanie wśród Lancknechtów stymulowała chęć bogacenia się. „Jednostką taktyczną piechoty była kolumna (batalia) uformowana w zawarty czworobok”⁶⁸.

61 R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.123.

62 G. Benigni, *Ochroniarze Papieża*, Dom Wydawniczy Rafael, Kraków 2006, s. 42.

63 H. Majkrzak, *Watykan. Papieskie formacje zbrojne*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2013, s. 20.

64 R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.124.

65 M. Plewiński, *Daj nam Boże sto lat wojny*, Bellona, Warszawa 1997, s. 22.

66 Ibidem.

67 Ibidem, s. 23.

68 Ibidem, s. 55.

Gdy Lancknechci stawali do boju w armii liczącej np. kilkadziesiąt tysięcy piechurów, dzielono ich na trzy grupy. Pierwszą grupą były siły osłaniające, drugą tzw. siły główne masa przełamująca, natomiast trzecią była straż tylna⁶⁹. Taki układ sił pozwalał szybko się przegrupować w razie potrzeby. Ich taktyka bojowa charakteryzowała się dużą siłą uderzeniową oraz natychmiastowym atakiem, nie wyczekiwali na polu walki. Tym sposobem byli bardzo skuteczni w walce. Największe sukcesy odnosili jednak w obronie. Uczestniczyli w wojnie włoskiej (1494-1559)⁷⁰, w Bretanii (1477-1493)⁷¹, w konflikcie z Francuzami (1536-1539)⁷², wojnie chłopskiej w Niemczech (1524-1526)⁷³. Brali również udział w wojnie polsko-krzyżackiej. W 1520 r. około 10 tysięcy niemieckich najemników ruszyło do Polski by służyć Krzyżakom⁷⁴. Ich skuteczność w walce stała się słabsza, gdy została rozpowszechniona broń palna. Przyjmuje się, że około 1559 r. nastąpił schyłek funkcjonowania lancknechtów. Na przełomie XVI i XVII w. lancknechci rozproszyli się po różnych kontynentach świata. Jednakże niektórzy uważają, że brali oni jeszcze udział w wojnie trzydziestoletniej w XVII w. Brakuje jednak historycznego potwierdzenia tych informacji⁷⁵.

NAJEMNICTWO BAROKOWE

Po XVII stuleciu związki najemników przekształciły się stopniowo w stałe wojsko. Było tak ze szwajcarską gwardią, włoskimi kawalerzystami czy angielskimi piechurami⁷⁶. Wolne związki najemników zakończyły się po wojnie trzydziestoletniej. Dowodem na to może być tzw. Pokój Westfalski podpisany w 1648 r. w Munster i Osnabruck⁷⁷.

Był to traktat kończący działania wojny trzydziestoletniej. Ten traktat uchwalił zakaz oferowania prywatnych usług wojskowych oraz broni, chyba, że państwo się na to zgadza. Jest to respektowane do dziś⁷⁸.

69 Ibidem.

70 Ibidem, s. 65

71 Ibidem.

72 M. Plewiński, *Daj nam Boże sto lat wojny*, op. cit., s. 108.

73 Ibidem, s. 117.

74 Ibidem, s. 177.

75 Ibidem, s. 178.

76 R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.125.

77 <http://historia.org.pl/2009/11/11/pokoj-westfalski-1648/> (13.02.2014)

78 R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.125.

Wprowadzenie Pokoju Westfalskiego zakończyło dawne prywatne związki żołnierzy najemnych, jednak nie oznaczało to, że one zupełnie zniknęły. Niektórym państwom było obojętne, czy stworzą armię z własnego ludu czy też z najemników. Pruscy władcy w epoce Odrodzenia obsadzali swoje armie głównie zaciężnymi. Natomiast król Prus Fryderyk II Wielki uważał, że armia tworzona z najemników nie jest dobrym pomysłem gdyż brak im lojalności czy waleczności. Na przełomie XVII i XVIII w. na kontynencie europejskim przemysł wojenny na nowo miał swoje „pięć minut”. Mniejsze państwa sprzedawały najemników większym państwom, w ten sposób gospodarka wojenna napędzała się⁷⁹. Największym krajem zajmującym się handlem swoimi ludźmi była Hesja.

Głównym odbiorcą najemników oferowanych przez Hesję była Anglia. Kupiła ona od Hesji „około 30 tysięcy najemników do stłumienia amerykańskich dążeń niepodległościowych w 1775 r.”⁸⁰.

NAJEMNICTWO EPOKI OŚWIECENIA

W 1789 r. w państwie francuskim wybuchła tzw. „Rewolucja Francuska”. Skutkiem jej był koniec panowania francuskiego absolutyzmu⁸¹, a także upadek najemnictwa. Dnia 28 lutego 1790 r. Zebranie Konstytucyjne Francji ustanowiło zakaz zatrudniania zaciężnych w państwie francuskim.

W ciągu kilku dekad pozostałe państwa Europy także uchwałyły wzorzec francuski. Dotychczasowych najemników wymieniono na swoich obywateli. Utrzymywanie armii złożonej z własnych obywateli było dużo tańsze od utrzymywania armii zaciężnych. Obywatele swojego kraju byli w stanie zginąć za kraj, natomiast najemników interesowały tylko korzyści materialne. Przeciwko najemnikom ustanowiono liczne ustawy oraz konwencje, czego przykładem może być ww. Pokój Westfalski⁸².

NAJEMNICTWO XX WIEKU

Do XX wieku zaciężni nie odgrywali znaczącej roli. Nie byli oni już tacy sławni na polach bitew jak za czasów starożytności, średniowiecza czy renesansu.

79 Ibidem, s. 127.

80 R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.128.

81 Forma rządów odznaczająca się niepodzielnym skupieniem władzy w rękach jednostki, która wydaje prawa, mianuje urzędników, kieruje całokształtem spraw państw.
Encyklopedia szkolna PWN, op. cit., s. 11.

82 R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., ,s.129.

Przez okres ostatnich 200 lat pojęcie najemnika było związane z ogólną niechęcią międzynarodową. Od początku XX wieku najemnicy byli rozproszeni po całym globie i służyli w różnych armiach czy też przedsiębiorstwach. Przykładem na to mogą być niemieccy najemnicy. Po założeniu Rzeszy Niemieckiej w 1871 roku, niemieckojęzyczni zaciężni brali udział w walkach w Chinach przeciwko Turkom, a także w południowej Afryce. Niektórzy z nich znaleźli nawet pracę jako piraci na Morzu Żółtym⁸³. Po zakończeniu II wojny światowej wielu mężczyzn z oddziałów niemieckich SS dołączyło do Legii Cudzoziemskiej i brało udział w walkach w Indochinach. Inni natomiast udali się do krajów arabskich oraz USA, gdzie znaleźli zatrudnienie jako inżynierzy uzbrojenia, doradcy militarni lub prowadzili handel bronią na całym świecie pod ochroną CIA⁸⁴.

Jak możemy zauważyć od starożytności po chwilę obecną rozwój najemnictwa działał na zasadzie „sinusoidy”, zarówno pod względem ich skuteczności oraz jakości usług świadczonych przez najemników. Przez jednych byli wielbieni natomiast przez innych przeklinani. Ponosili sukcesy oraz porażki. Charakterystyki najemników oraz ich oddziaływanie na społeczeństwo nie możemy jednak oprzeć tylko i wyłącznie na historii. Nie ulega jednak wątpliwości, iż przebywanie najemników w danym kraju zawsze wiązało się z pewnym niebezpieczeństwem dla obywateli⁸⁵.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte:

1. Benigni G., *Ochroniarze Papieża*, Dom Wydawniczy Rafael, Kraków 2006.
2. Bieżanek R., *Wojna a prawo międzynarodowe*. Warszawa 1982.
3. Bocheński J. I. M. OP, *Patriotyzm Męstwo Prawość Żołnierska*, Antyk, Warszawa 1989.
4. Carey B. T., Allfree J. B., Cairns J., *Wojny starożytnego świata, techniki walki*, Bellona, Warszawa 2008.
5. Długosz J., *Banderia Prutenorum*. Warszawa 1958.
6. *Encyklopedia Popularna PWN*, Warszawa 1996.
7. Galarowicz, *Nowy Elementarz Etyczny*, Petrus, Kraków 2011.
8. Grossman D., *O zabijaniu*, Mayfly, Warszawa 2010.

⁸³ Ibidem, s.130.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ R. Uessler, *Wojna jako usługa*, Sic! , op. cit., s. 255-259.

9. *Historia Encyklopedia szkolna PWN*, PWN, Warszawa 2002.
10. Hurlock E., *Rozwój młodzieży*, PWN, Warszawa 1983.
11. Innocenty O. J., Bocheński M., OP, *Patriotyzm Męstwo Prawość Żołnierska*, Antyk Warszawa 1989
12. Kuczyński S. K., *Wielka wojna z zakonem krzyżackim w latach 1409 – 14011*, Wydawnictwo MON, Warszawa s. 221, [za:] W. Schulze, *Die Glevve. Der Ritter und sein Gefolge im spateren Nittelalter*, Munchen 1940.
13. Majkrzak H., *Watykan. Papieskie formacje zbrojne*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2013.
14. Opara S., *Jak żyć. Wykład z etyki*, Bellona, Pułtusk 2011.
15. Ossowska M., *Socjologia moralności. Zarys zagadnień*, PWN, Warszawa 2005.
16. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Pallottinum Poznań, Warszawa 1986.
17. Piwowarski J., *Etyka Funkcjonariusza Policji*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” Kraków 2012.
18. Plewiński M., *Daj nam Boże sto lat wojny*, Bellona, Warszawa 1997.
19. *Popularna Encyklopedia Powszechna*, PINNEX Kraków 2002
20. *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Pinnex, Kraków 2004.
21. Scahill J., *Blackwater*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2007.
22. Sikorski J., *Bohaterowie Grunwaldu*, Littera, Olsztyn 2010.
23. Sikorski W., *Przyszła wojna*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2010.
24. Uessler R., *Wojna jako usługa*, Sic! s.c, Warszawa 2008.
25. Urban W., *Średniowieczni Najemnicy*, Bellona, Warszawa 2008.

KAROL SZURMA

WYBRANE ATRYBUTY DZIAŁALNOŚCI KONTRWYWIADOWCZEJ

ABSTRAKT

Współczesne wywiadownie i kontrwywiady gospodarcze funkcjonują w coraz bardziej złożonym i wymagającym środowisku gospodarczym, biznesowym oraz prawnym. Skuteczna działalność kontrwywiadu i wywiadu gospodarczego pozwala nie tylko chronić najbardziej istotne informacje danego przedsiębiorstwa, ale pozwala również realizować przyjmowane strategie, które decydują o pozycji na rynku.

W tekście przedstawiono różne pojęcia związane z działalnością kontrwywiadu gospodarczego w przedsiębiorstwie, ukazano między innymi narzędzia wywiadu gospodarczego, atrybuty działalności kontrwywiadowniczej oraz role i zadania jakie w tym wszystkim odgrywa czynnik ludzki.

Słowa kluczowe: wywiadownie i kontrwywiady gospodarcze, przedsiębiorstwo, strategia

ABSTRACT

Today's economic intelligence and economic espionage operates in complex and challenging business environment and law. Effective economic and business operations allows you to not only protect the most relevant information of the company but also allows you to implement their strategies, which determine the position on the market.

The paper presents various concepts related to economic intelligence activities in the enterprises, shown among other things such as business intelligence methods, economic espionage role and responsibilities as well as how it all depends on human work.

This text did not provide all complex aspects that make up the economic intelligence and economic espionage issues due to the size and dynamics of the phenomenon.

Keywords: intelligence and economic espionage operates, company, strategy

CZYM JEST DZIAŁALNOŚĆ KONTRWYWIADOWCZA? - PRÓBA SZCHARAKTERYZOWANIA ZJAWISKA

Przypatrując się działalności kontrwywiadowczej wykorzystywanej przez przedsiębiorstwa należy zaznaczyć, że ma ona niewiele wspólnego z działalnością kontrwywiadowczą służb specjalnych, choć w niektórych sferach pewne wykorzystywane mechanizmy (na przykład zbierania informacji oraz ich analizowania) mogą być (choć nie muszą) podobne¹.

Działalność kontrwywiadu gospodarczego w przedsiębiorstwie opiera się na kilku kluczowych działaniach wstępnych, które powinny obejmować następujące stadia:

- a) identyfikację konkurentów;
- b) selekcję rodzajów informacji chronionej;
- c) selekcję źródeł, metod pozyskiwania, weryfikacji i ochrony informacji².

W stadium identyfikacji konkurentów zarząd wspólnie z wywiadem i kontrwywiadem przedsiębiorstwa wskazuje firmy, mogące być zainteresowane pozyskaniem wiedzy poufnej. Uwagę zwraca się przede wszystkim na konkurencję bezpośrednią, znaną z podobnego profilu działalności. W zależności od bariery wejścia do określonego sektora należy także analizować możliwości pojawienia się na rynku potencjalnych konkurentów, którzy początkowo nie stanowią zagrożenia. Oznacza to konieczność monitorowania otoczenia i zbierania informacji sygnałnych w celu uniknięcia zaskoczenia³.

Poszczególne firmy dysponują bardzo zróżnicowanymi instrumentami wykorzystywanymi w działalności kontrwywiadowczej. Najczęściej decydują

1 Por. Art. 1 i art. 2 Ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. 2002 Nr 74 poz. 676).

2 M. Włodarczyk, *Działalność kontrwywiadu gospodarczego we współczesnym przedsiębiorstwie*, [w] *Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe – uwarunkowania XXI WIEKU Współczesne aspekty zarządzania kryzysowego*, red., M. Włodarczyk, A. Marjański, Łódź 2011, s. 17.

3 Ibidem, s. 17.

tutaj kwestie finansowe oraz umiejętności przygotowywania odpowiednich strategii. W zależności od posiadanego budżetu i strategii działania zainteresowania informacyjne wywiadu gospodarczego konkurentów mogą obejmować:

- a) działy rozwoju i badań;
- b) działy finansowe;
- c) działy produkcyjne;
- d) działy marketingowe;
- e) działy sprzedaży.

Oznacza to konieczność skupienia działań osłonowych kontrwywiadu gospodarczego na wymienionych działach przedsiębiorstwa, aby zapobiec lub utrudnić penetrację konkurenta. Z punktu widzenia przeprowadzanych działań ważne mogą być także zamierzenia, przygotowania i działania bezpośrednich konkurentów w obliczu zmian formalno-prawnych w otoczeniu zewnętrznym. Ich dość szybkie rozpoznanie posiada duże znaczenie dla utrzymania przewagi konkurencyjnej⁴.

Do stałych zadań kontrwywiadu gospodarczego należą:

- a) bezpieczeństwo związane z personelem;
- b) ochrona dostępu do systemu informacji przedsiębiorstwa;
- c) klasyfikacja i weryfikacja informacji w bazie danych przedsiębiorstwa;
- d) bezpieczeństwo działania systemu informatycznego przedsiębiorstwa⁵.

Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa personelu wynika z Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych⁶ oraz z rozporządzenia szefa MSW z 2004 roku w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych⁷.

Działalność kontrwywiadowcza to również kierowanie organizacją systemu ochrony, realizacją ustalonych procedur i szkolenie personelu. W tej materii uwagę szczególną zwraca się na jak najbardziej optymalne przygotowanie personelu gdyż oni są depozytariuszami wiedzy przedsiębiorstwa. Od ich świadomości znaczenia wiedzy dla pozycji przedsiębiorstwa zależy jakość systemu bezpieczeństwa informacji⁸.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem, s. 18.

⁶ Dz. U. 2002 r. Nr 101 poz. 926), Art. 2, Art. 36.

⁷ Dz. U. z 2004 r. Nr 100, poz. 1024, Par 3.1

⁸ M. Włodarczyk, *Działalność kontrwywiadu gospodarczego we współczesnym przedsiębiorstwie*,

ATRYBUTY DZIAŁALNOŚCI KONTRWYWIADOWCZEJ

Umiejętność zdobywania informacji we współczesnym świecie jest niezwykle istotna. Współczesne wywiady gospodarcze i konkurencyjne powinny zasilać decydentów przedsiębiorstwa wartościowymi informacjami. Są to w szczególności:

- a) dobra analiza potrzeb;
- b) odpowiedniość i jakość źródeł;
- c) jakość analizy udostępnianie i sprzężenie zwrotne;
- d) zabezpieczenie informacji⁹.

Pośród ekspertów w odniesieniu do wskazanych podpunktów, panuje przeświadczenie, że jeśli nie rozumie się potrzeb adresata informacji, to wszystko nie idzie tak jak powinno, dlatego rozumienie potrzeb jest podstawą świadczenia każdej usługi. Ponadto jeśli nie dysponuje się żadnym odpowiednim źródłem informacji, nie ma sensu jej zdobywać. Źródła, które są uznawane za wątpliwe mogą spowodować tylko szum informacyjny, który wprowadza większy chaos. Z kolei informację pochodzącą z wiarygodnych źródeł znacznie upraszczają dokonywanie analiz¹⁰.

Analiza każdej informacji powinna uczynić je przydatnymi dla tego, który je zamawiał. Informacja, która nie jest udostępniona nie posiada żadnej większej wartości. Aby taką wartość posiadała musi posiadać sprzężenie zwrotne¹¹.

Wiele informacji o znaczeniu strategicznym powinno być utrzymywanych w tajemnicy. Jest to dziedzina zabezpieczenia informacji i kontrwywiadu¹².

Rozwój nowoczesnych technologii komputerowych sprawił, że nieustannie wzrasta gospodarcze znaczenie informacji. Z jednej strony jest ona istotnym czynnikiem stymulującym produkcję i wymianę towarowo – handlową, z drugiej strony sama jest ona produktem. Współcześnie coraz częściej obserwujemy proces przeobrażania się z dobra publicznego w dobra komercyjne. Informacje, które były dotychczas łatwo dostępne podlegają urynkowieniu. Nowoczesne technologie sprzyjają zmianie informacji w towar¹³.

[w] *Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe – uwarunkowania XXI WIEKU Współczesne aspekty zarządzania kryzysowego*, Łódź 2011, s. 20.

9 B. Martinet, Y. M. Marti, *Wywiad gospodarczy. Pozyskiwanie i ochrona informacji*, tłum. K. Bolesta – Kukułka, Warszawa 1999, s. 18.

10 Ibidem, s. 18.

11 Ibidem, s. 18.

12 Ibidem, s. 19.

13 P. Bączek, *Zagrożenia informacyjne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Toruń 2006, s. 52.

Samo zdobycie informacji nie oznacza jeszcze żadnego sukcesu i korzyści dla przedsiębiorstwa. Biorąc pod uwagę pojęcie jakości informacji, można wyróżnić kilka kluczowych cech, które je określają¹⁴. Są nimi:

- Aktualność - aby móc podjąć odpowiednie decyzje informacja musi być przekazana w odpowiednim czasie (nawet najbardziej precyzyjna informacja przekazana zbyt późno może być bezużyteczna);
- Istotność - związek pomiędzy otrzymywanymi informacjami, a realizowanymi zadaniami jednostki organizacyjnej i jej zakresem uprawnień;
- Ilość - brak informacji powoduje, że nie można opracować odpowiednich działań, choć z drugiej strony sprawia, że szefowie w zalewie informacji nie mogą wyłowić tych najbardziej ważnych¹⁵.

Z kolei Paweł Tyrała wyróżnił jeszcze inne:

- Dokładność – oznacza stopień bliskości uzyskanej wartości atrybutu z wartością rzeczywistą;
- Elastyczność – jako zdolność do zaspokojenia obecnych i przyszłych potrzeb różnych użytkowników;
- Jednoznaczność - oznacza stosowanie języka pojęć, które nie budzą wątpliwości i mają dokładnie określone znaczenie;
- Rzetelność – rozumiana jako staranność, obiektywność, poprawność sporządzania danych i opracowywania komunikatu;
- Wartość – rozumiana jako odwrotność prawdopodobieństwa wystąpienia danego zdarzenia, którego dotyczy informacja;
- Wystarczalność – oznacza taką informację, która umożliwi racjonalne działanie¹⁶.

ROZWÓJ NOWYCH PRODUKTÓW

Kolejnym atrybutem działalności kontrwywiadowczej jest rozwój nowych produktów. Zdawano sobie z tego sprawę już dość dawno w myśl ciągle aktualnego powiedzenia Leonarda Da Vinci, że „brak przewidywania oznacza cierpienie już teraz”. Potwierdzają to dwa przykłady. Według M. Noela Goutarda, prezesa firmy de Valeo „samochody już dawno straciły w sensie technicznym swoją użyteczność. Ich użyteczność przyszła będzie coraz bardziej postrzegana przez pryzmat nowych standardów i oczekiwań klienta”.

14 Ibidem, s. 46.

15 Ibidem.

16 P. Tyrała, *Zarządzanie kryzysowe, Ryzyko – bezpieczeństwo – obronność*, [w] Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 49 – 50.

Dlatego wywiad gospodarczy powinien nie tylko śledzić zmiany technologiczne, ale również zmiany rynkowe zachodzące w tym zakresie¹⁷.

Brak wystarczającego przewidywania może skutkować dla firmy katastrofalnymi skutkami. Potwierdza to przykład włoskich małych i średnich firm, które działały w sektorze kartonowych opakowań proszków do prania. Firmy te nie przewidziały pojawienia się na rynku koncentratów środków piorących. Po spadku zapotrzebowania na duże opakowania i eksplozji popytu na opakowania przedsiębiorstwa te musiały ogłosić upadłość¹⁸.

Dlatego każde przedsiębiorstwo chcąc zachować dotychczasową bądź poprawić swoją pozycję konkurencyjną na rynku musi prowadzić taką politykę w stosunku do swoich produktów, aby w sposób ciągły na rynku pojawiały się produkty nowe lub unowocześnione. Właśnie tego typu działania umożliwiają budowanie przewagi konkurencyjnej. W ostatnich latach zauważalne są tendencje do skracania cykli życia większości produktów. Muszą więc za tym nadążać także prace rozwojowe, tzn. cykl rozwojowy produktu musi ulegać skracaniu¹⁹.

Poszerzanie i dywersyfikacja produktowej oferty rynkowej wymaga od zespołów projektowych zachowania odpowiednich standardów światowych zarówno w zakresie jakości, jak i spełniania przez produkt innych norm²⁰.

Przykładową koncepcję rozwoju innowacji produktowych przedstawiono w książce pod redakcją B. Sojkina²¹. Obejmuje ona takie etapy:

1. Poszukiwanie idei nowych produktów.
2. Selekcję idei nowych produktów.
3. Opracowanie i testowanie koncepcji nowego produktu.
4. Analizę ekonomiczno - finansową koncepcji nowego produktu.
5. Testowanie prototypów serii próbnej nowego produktu.
6. Testy marketingowe nowego produktu.
7. Wprowadzenie nowego produktu na rynki ich zbytu i jego komercjalizacja²².

Rozwój nowych produktów nie musi oznaczać dosłownego wprowadzenia nowego produktu. Dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności. Według

17 B. Martinet, Y. M. Marti, *Wywiad gospodarczy. Pozyskiwanie i ochrona informacji*, tłum. K. Bolesta - Kukułka, Warszawa 1999, s. 15.

18 Ibidem, s. 15.

19 K. Pałucha, *Wykorzystanie marketingu przemysłowego w procesach rozwoju nowego produktu*, [w] *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej*, Nr kol. 1888, 2013, s. 309.

20 Ibidem, s. 310.

21 B. Sojkin red., *Zarządzanie produktem*, PWE, Warszawa 2003, s. 25 – 31.

22 K. Pałucha, *Wykorzystanie marketingu przemysłowego w procesach rozwoju nowego produktu*, [w] *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej*, Nr kol. 1888, 2013, s. 313 – 314.

strategii In-market Innovation lepiej skoncentrować się na kilku małych projektach niż na jednym przełomowym. Wydatki na przełomową innowację zdecydowanie obniżają rentowność firmy a nie dają gwarancji na to, iż innowacja zostanie na rynku zaakceptowana. Metoda małych kroków wydaje się być mało odważną, ale pewniejszą strategią, która pozwoli rozwijać się przedsiębiorstwu i jednocześnie nie zagrozi problemami w przypadku nietrafionej innowacji²³.

POPRAWIENIE EFEKTYWNOŚCI DZIAŁAŃ

Poprawa efektywności funkcjonowania firmy przekłada się bezpośrednio na jej umiejętność do podjęcia walki konkurencyjnej na rynku. Z kolei zdolność uzyskiwania i utrzymywania trwałej przewagi konkurencyjnej wymusza na firmach konieczność ciągłej innowacyjności i poszukiwania nowych rozwiązań, tak produktowych, jak i organizacyjnych. W realizacji tego celu potrzebna jest odpowiednia strategia. Strategia pomaga wyznaczyć generalny kierunek działania firmy oraz ułatwia zarządowi, menedżerom i pracownikom identyfikację kluczowych czynników sukcesu. Najczęściej służyć temu ma strategiczny plan stworzony w oparciu o Strategiczną Kartę Wyników – SKW (Balanced Scorecard), który umożliwia osiągnięcie celów stawianych przed firmą. Opracowanie strategii i planu strategicznego jest szczególnie istotne w dużych firmach, lub holdingach, gdzie zbyt rozrośnięta i rozproszona struktura, ilość pracowników, różnorodność zasobów i nieefektywna komunikacja hamują rozwój organizacji

Biorąc pod uwagę poprawę efektywności działań należy zwrócić uwagę szczególnie na inne dwie kwestie. Pierwszą z nich są porównawcze badania przewagi konkurencyjnej. B. Martinet oraz Y. M. Marti przywołują przykład branży spożywczo – rolnej. Obserwacje wskazały, że zdecydowana przewaga jednego z badanych przedsiębiorstw wynikała z dbałości o doskonalenie umiejętności i motywacji kierownictwa oraz pracowników²⁴.

Współcześnie poszczególne firmy wykorzystują rozmaite metody motywacji swoich pracowników. Motywowanie pracowników jest bardzo ważnym elementem służącym do realizacji założeń danej organizacji. Zadowolony pracownik będzie efektywniejszy oraz nie będzie wyładowywał swojego nie-

23 Innowacja, ciekawe podejście nie tylko dla Product Managera, <http://www.producthero.pl/innowacja-nie-tylko-dla-product-managera/> (data odczytu : 25.01.2014).

24 Strategiczna Karta Wyników – cudowne narzędzie, czy przereklamowany instrument?, http://www.simplesolution.pl/artykuly/poprawa_efektywnosci_skw.pdf (data odczytu : 25.01.2014), s. 15.

zadowolenia na innych współpracownikach, co mogłoby skutkować konfliktami w firmie²⁵.

Do chwili obecnej wypracowano wiele definicji motywacji w firmach. Najczęściej motywowanie polega na oddziaływaniu przez rozmaite formy i środki na pracowników tak, by ich zachowania były zgodne z wolą kierującego, aby zmierzały do zrealizowania postawionych przed nim zadań²⁶.

Motywację można podzielić na pozytywną, która polega na zapewnieniu pracownikowi dogodnych warunków do osiągnięcia jego celów w miarę spełniania oczekiwań pracodawcy oraz negatywną, która jest oparta na zastraszaniu pracowników przykładowo przez groźbę obciążenia zarobków za niewykonane zadanie. Skutkiem stosowania tego typu motywacji może być większy stres pracownika, a co za tym idzie zmniejszenie jego wydajności oraz konflikty z innymi pracownikami²⁷.

Poza tym wyróżnia się następujące cele motywacji pracowników:

- a) rozwój osobisty i zawodowy,
- b) podejmowanie bardziej odpowiedzialnych ról w organizacji,
- c) poszanowanie wartości najcenniejszych dla organizacji, a w szczególności dyscypliny pracy i terminowości,
- d) dodatkowy wysiłek umożliwiający przekraczanie zadań pod względem ilościowym i jakościowym,
- e) realizację zadań na odpowiednim poziomie akceptowanym przez przedsiębiorstwo²⁸.

Poza motywacją pracowników w celu poprawienia efektywności działań możemy jeszcze wyróżnić badanie metod wytwarzania stosowanych przez konkurentów. Jak piszą B. Martinet i Y. M. Marti, takie działanie umożliwiło pewnemu producentowi samochodów zwiększenie własnej wydajności i uniknięcie dzięki temu nakładów na budowę nowej fabryki²⁹.

25 M. Skoczyła, *Systemy motywacji pracowników*, <http://www.zim.pcz.czest.pl/znwz/download/9/6.pdf>, s. 1.

26 Z. Jasiński, *Motywowanie w przedsiębiorstwie*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2007, s. 20.

27 B. Wyrzykowska, K. Karbowski, *Kierowanie zasobami ludzkimi w organizacji*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009, s. 51.

28 W. Jaworski, *Podstawy zarządzania przedsiębiorstwem. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo WSM, Gdynia 1997, s. 87 – 88.

29 B. Martinet, Y. M. Marti, *Wywiad gospodarczy. Pozyskiwanie i ochrona informacji*, tłum. K. Bolesta - Kukułka, Warszawa 1999, s. 15.

POZOSTAŁE STYMULATORY CECHUJĄCE DZIAŁALNOŚĆ KONTRWYWIADOWCZĄ

Sprzedaż jest podstawą istnienia i rozwoju każdego przedsiębiorstwa. Rynek jest jednak zmienny i dynamiczny oraz stale ewoluuje, co powoduje, że jego skuteczne rozpoznanie staje się coraz trudniejsze. W dobie zawirowań gospodarczych i szeregu zmian na rynku zarządzanie sprzedażą nabiera nowego jakościowo znaczenia. Wyzwania jakie stoją przed tym procesem angażują już nie tylko zarząd i szefów sprzedaży. Budowanie efektywnej strategii sprzedaży, zarządzanie kanałami sprzedaży, zarządzanie produktem/usługą, pozyskiwanie klientów sprowadzają się do jednego: utrzymania lub podnoszenia wyników i wzmocnienia pozycji w starciu z konkurencją³⁰.

Warto w tym momencie odnotować, że najlepsze aktualnie mechanizmy w zakresie usprawniania sprzedaży posiadają przedsiębiorstwa korporacyjne o charakterze ponadnarodowym³¹. Wykorzystywane przez korporacje strategie globalne dość często zawierają cztery kluczowe elementy. Pokazuje to przykład firm japońskich. Do tych elementów zalicza się:

1. Budowanie wielopoziomowej przewagi konkurencyjnej, która polega na tworzeniu przewag konkurencyjnych w sposób ciągły, poprzez dodawanie do już istniejących nowych;
2. Poszukiwanie słabych punktów u konkurenta;
3. Zmiana reguł gry, co polega na wykreowaniu punktów przełomowych, które mają za zadanie zmianę statutu quo w branży;
4. Alianse strategiczne, które stają się jedną z kluczowych konfiguracji gospodarczej działalności³².

Zdobywanie przewagi konkurencyjnej może przybierać wiele form. W tym celu wykorzystuje się wiele zróżnicowanych instrumentów. Największe przedsiębiorstwa, które działają na rynkach ponadnarodowych wykorzystują najczęściej trzy dodatkowe źródła przewagi konkurencyjnej. Są nimi:

1. Przewaga ofensywna, która oznacza, że dzięki koordynacji i integracji przedsiębiorstwo może osiągnąć znaczne korzyści dzięki większej ilości produkowanych wyrobów;

30 <http://www.hillway.pl/doradztwo-w-obszarze-sprzedazy/> (data odczytu : 25.01.2014)

31 Szerzej na temat strategii wykorzystywanych przez współczesne korporacje pisze: M. Rosińska – Bukowska, *Rola korporacji transnarodowych w procesach globalizacji, Kreowanie globalnej przestrzeni biznesowej*, Toruń 2009, s. 15 – 39.

32 J. A. Dytwald, *Współczesne koncepcje zarządzania korporacjami*, Warszawa 1997, s. 62 – 66.

2. Przewaga defensywna, która z kolei daje przedsiębiorcom działającym w skali globalnej możliwość przeniesienia wojny konkurencyjnej na obszar atakującego, a ponadto uzależnia się firmę od koniunktury panującej w jednym państwie;

3. Przewaga szerokości, która pozwala globalnym graczom na osiągnięcie przewagi nad lokalnymi przedsiębiorstwami poprzez oferowanie szerszej gamy produktów, po niższych kosztach i w rezultacie po niższych cenach³³.

Polityka cenowa ma ogromne znaczenie w zdobywaniu przewagi konkurencyjnej. Cena jest bowiem jedynym elementem marketingu, który można bardzo szybko dostosować do potrzeb wynikających ze zmieniającej się sytuacji rynkowej. O ile opracowanie i wdrażanie modyfikacji produktowych, rozbudowa kanału dystrybucji, czy wdrożenie nowej strategii promocji, zajmuje zwykle wiele tygodni, zmiana ceny odbywa się w większości przypadków natychmiastowo. Cena jest więc ważna, z uwagi na elastyczną zmienną marketingową³⁴.

Najczęściej wymieniane techniki wywierania wpływu to:

a) Reguła wzajemności - dawanie upominków i oddawanie drobnych przysług tworzy u ludzi poczucie zobowiązania;

b) Zaangażowanie - na gruncie psychologii społecznej znana jest skłonność ludzi do trzymania się raz obranej strategii lub linii postępowania, nawet wtedy gdyby była ona nieodpowiednia;

c) Potwierdzenie społeczne – przykład konkretnych działań innych ludzi jest dla człowieka o wiele bardziej przekonujący niż jakiegokolwiek inne argumenty, których mu się dostarcza;

d) Sympatia – bardziej ulega się wpływowi osób, które lubimy. Dlatego jeśli ma się do przekonania kogoś upartego, najpierw warto przekonać któregoś z jego przyjaciół;

e) Autorytet - argumenty łatwiej trafiają do ludzi, jeśli mają one poparcie osób cieszących się powszechnym uznaniem i autorytetem (Robert Salomon, dyrektor oddziału prognoz w firmie L'Oréal często wymyślał nie istniejących noblistów, na opinie, których się powoływał);

f) Rzadkość i kompetencje – Skoro do rzeczy rzadkich przypisuje się większą wartość, to podobnie jest z informacją, która podlega tajności i cenzurze³⁵.

33 Ibidem, s. 62 – 63.

34 R. Bęben, *Cena jako narzędzie do zdobywania przewagi konkurencyjnej na przykładzie usług finansowych*, http://zif.wzr.pl/pim/2012_2_2_2.pdf, s. 4 – 18.

35 B. Martinet, Y. M. Marti, *Wywiad gospodarczy. Pozyskiwanie i ochrona informacji*, tłum. K. Bolesta - Kukułka, Warszawa 1999, s. 150 – 151.

Z kolei nacisk, jako technikę wywierania wpływu należy stopniować. W celu przekonania ludzi do jakiegoś nowatorskiego pomysłu, należy unikać presji szokowej oraz postępować umiejętnie i delikatnie. Ludzie na ogół nie lubią zmian, które naruszają ich komfort i zakres władzy³⁶.

WYBRANE PRZYKŁADY DZIAŁALNOŚCI KONTRWYWIADOWCZEJ I ICH SKUTKI

Odpowiednio prowadzona działalność wywiadowcza i kontrwywiadowcza przynosi wiele sukcesów poszczególnym przedsiębiorstwom. Najlepiej jest ona zauważalna w sukcesie przedsiębiorstw, które szybko ugruntowały swoją pozycję na arenie międzynarodowej i ciągle zdobywają nowe rynki.

Warto podkreślić, że zdecydowana większość współczesnych przedsiębiorstw jest zorganizowana w formie spółek akcyjnych, co znacznie ułatwia dokonywanie przekształceń strukturalnych oraz własnościowych, na przykład przez inwestycje kapitałowe. Innym ważnym czynnikiem jest również proces stopniowego umiędzynarodawiania się przedsiębiorstw, w tym szczególnie osiąganie przez coraz bardziej liczniejsze krajowe przedsiębiorstwa etapu umiędzynarodowienia produkcji towarów lub usług. Odbywa się to często w rezultacie dochodzenia przez wiele przedsiębiorstw krajowych do takiej fazy ich rozwoju, w której istnieje niezbędna konieczność umiędzynarodowienia produkcji. Wiele przedsiębiorstw przeszło taki etap co w rezultacie doprowadziło do powstania korporacji³⁷.

Przykładem sukcesu, który był poprzedzony działaniami wywiadu gospodarczego, którego mechanizmy wcześniej opisano jest holenderska firma PHILIPS. Założyciel firmy jako twórca płyty kompaktowej, zdołał osiągnąć znaczną obecność na rynku przechowywania danych, przez uświadomienie sobie możliwości tkwiących w opanowanej przez niego technologii³⁸.

Reasumując poszczególne zagadnienia wskazane w rozdziale, zauważyć można, że działalność kontrwywiadu gospodarczego posiada coraz bardziej wysublimowane atrybuty. W toku postępującej globalizacji i konkurencji liczba atrybutów będzie pewnie szybko wzrastać.

Nie ulega wątpliwości, że wiele z nich może szybko się zdezaktualizować. Będą one podobnie jak produkty musiały podlegać procesowi innowacyjności.

36 Ibidem, s. 152.

37 E. Oziewicz, red., *Przemiany we współczesnej gospodarce światowej*, Warszawa 2006, s. 16 – 20.

38 J. A. Dytwald, *Współczesne koncepcje zarządzania korporacjami*, Warszawa 1997, s. 62.

Złożoność współczesnego świata gospodarczego może wpływać, że wiele atrybutów może przejawiać mechanizmy wykorzystywane przez nieuczciwą konkurencję. Na bardziej wnikliwe wnioski przyjdzie w tej materii poczekać przynajmniej kilka lat.

Wiele będzie pewnie zależało od wysiłku, jaki będzie w działalności wywiadowczej i kontrwywiadowczej spełniał czynnik ludzki.

BIBLIOGRAFIA

1. Bączek P., *Zagrożenia informacyjne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Toruń 2006.
2. Cielecki E., *Penetracja rynków zagranicznych: wywiad gospodarczy*, Warszawa 1997
3. Czechowski R., Sienkiewicz P., *Przestępcze oblicza komputerów*, Warszawa 1993.
4. Drucker P. F., *Spółeczeństwo pokapitalistyczne*, Warszawa 1999.
5. Dydwald J. A., *Współczesne koncepcje zarządzania korporacjami*, Warszawa 1997
6. Jasiński Z., *Motywowanie w przedsiębiorstwie*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2007.
7. Jaworski W., *Podstawy zarządzania przedsiębiorstwem*, Wybrane zagadnienia, Wydawnictwo WSM, Gdynia 1997.
8. Jemielniak D., Koźmiński A. K., red., *Zarządzanie wiedzą wyd. II*, Warszawa 2012.
9. Korzeniowski L., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, Kraków 2008.
10. Koźuch B., Koźuch A., Pławgo B., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Kraków 2005.
11. Kwieciński M., *Wywiad gospodarczy w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Kraków 1999.
12. Liderman K., *Bezpieczeństwo informacyjne*, Warszawa 2012.
13. Martinet B., Marti Y.M., *Wywiad gospodarczy. Pozyskiwanie i ochrona informacji*, tłum. K. Bolesta – Kukułka, Warszawa 1999.
14. Oziewicz E., red., *Przemiany we współczesnej gospodarce światowej*, Warszawa 2006.
15. Rosińska – Bukowska M., *Rola korporacji transnarodowych w procesach globalizacji. Kreowanie globalnej przestrzeni biznesowej*, Toruń 2009.

16. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert Jr. D. R., *Kierowanie*, tłum. A. Ehlich, wyd. II, Warszawa 1997, s. 238 – 239.
17. Wyrzykowska B., Karbowski K., *Kierowanie zasobami ludzkimi w organizacji*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.

Akty Prawne

1. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, (Dz. U. 2003 nr 153 poz. 1503)
2. Rozporządzenie szefa MSW z 2004 roku w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urzędy i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych Dz. U. z 2004 r. Nr 100, poz. 1024
3. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji
4. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym Dz. U. z 2007 r. Nr 168
5. Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. 2002 Nr 74 poz. 676)
6. Ustawa z dnia 28 czerwca 1991 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym (Dz. U. 1991 nr 65 poz. 279)
7. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych Dz. U. 2002 r. Nr 101 poz. 926)
8. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe Dz. U. 1997 nr 140 poz. 939
9. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych, Dz. U. 2010 nr 182 poz. 1228
10. Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych Dz. U. z 2010 r. Nr 81, poz. 530

Artykuły naukowe

1. Jaworski M., *Cykl wywiadu ekonomicznego. [w] System informacji strategicznej. Wywiad gospodarczy a konkurencyjność przedsiębiorstwa*. Praca zbiorowa pod red. R. Borowieckiego i M. Romanowskiej, Warszawa 2001.
2. Kacprzak S., *Audyty bezpieczeństwa – aspekty regulacyjne*, [w] Ministerstwo Finansów, 26 marca 2013.
3. Kocoń P., *Public relations i wywiad gospodarczy – współpraca czy konflikt?* [w] Zeszyty naukowe WSOWL, Nr 2 (168), 2013.

4. Kwieciński M., *Wywiad gospodarczy a wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w] red. *System informacji strategicznej. Wywiad gospodarczy a konkurencyjność przedsiębiorstwa*. Praca zbiorowa pod red. R. Borowieckiego i M. Romanowskiej, Warszawa 2001.
5. Miłkuła B., *Zadania działu HR z zakresu zarządzania wiedzą*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 115, Wrocław 2010, s. 518.
6. Olak A., *Zasoby ludzkie i wiedza jako determinanty w zarządzaniu nowoczesną organizacją*, [w] Zeszyt Nr 23 Uniwersytetu rzeszowskiego 2011.
7. Pałucha K., *Wykorzystanie marketingu przemysłowego w procesach rozwoju nowego produktu*, [w] Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Nr kol. 1888, 2013.
8. Stabryła A., *Podjęcie podmiotowo-relacyjne w doskonaleniu struktury organizacyjnej*, „Zarządzanie zasobami ludzkimi” 2007, nr 6, s. 11.
9. Tyrała P., *Zarządzanie kryzysowe, Ryzyko – bezpieczeństwo – obronność*, [w] Adam Marszałek, Toruń 2002.
10. Włodarczyk M., *Działalność kontrwywiadu gospodarczego we współczesnym przedsiębiorstwie*, Economic counterintelligence, [w] red., M. Włodarczyk, A. Marjański, *Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe. Uwarunkowania XXI wieku. Współczesne aspekty zarządzania kryzysowego*, Łódź 2011.
11. Włudyka S., Piojda K., *Istota, cele i elementy zarządzania zasobami ludzkimi*, [w] Zeszyt Systemy Logistyczne Wojsk nr 34, Warszawa 2009.

Źródła internetowe

1. Handlarze tajemnic, obieg.pl/handlarze-tajemnic (data odczytu: 23.12.2013)
2. <http://www.bankbps.pl/biuro-informacji-kredytowej> (data odczytu: 23.12.2013)
3. <http://www.infor.pl/prawo/novosci-prawne/267002,Z-ustaw-znikna-pojecia-tajemnicy-panstwowej-i-sluzbowej.html> (data odczytu: 23.12.2013)
4. <http://www.wywiadgospodarczy.pl/index.php?id=10> (data odczytu: 23.12.2013)
5. <http://www.wywiadgospodarczy.pl/index.php?id=11> (data odczytu: 23.12.2013)
6. <http://www.wywiadgospodarczy.pl/index.php?id=3> (data odczytu: 23.12.2013)
7. <https://www.bik.pl/> (data odczytu : 23.12.2013)

8. M. Rzewuska, *Funkcje i zadania systemu wywiadu gospodarczego*, http://www.swo.ae.katowice.pl/_pdf/227.pdf, s. 362. (data odczytu: 23.12.2013)
9. Strategiczna Karta Wyników – cudowne narzędzie czy przereklamowany instrument?, http://www.simplesolution.pl/artykuly/poprawa_efektywnosci_skw.pdf (data odczytu: 25.01.2014)
10. M. Skoczylas, *Systemy motywacji pracowników*, <http://www.zim.pcz.czest.pl/znwz/download/9/6.pdf>, s.1.
11. <http://www.hillway.pl/doradztwo-w-obszarze-sprzedazy/> (data odczytu: 25.01.2014)

MATEUSZ ZAJDA

BADANIE WPŁYWU AKTÓW
TERRORYZMU INDYWIDUALNEGO
NA STAN BEZPIECZEŃSTWA
W PAŃSTWIE NA PODSTAWIE
WYBRANYCH ZAMACHÓW

ABSTRAKT

Terroryzm jest dla współczesnego świata jednym z najpoważniejszych zagrożeń. Nowoczesne techniki i narzędzia stosowane przez terrorystów czynią ataki coraz bardziej spektakularnymi, a wykorzystanie siły oddziaływania mediów pozwala terrorystom wpływać na psychikę społeczeństwa. Terroryzm jest zjawiskiem nieprzewidywalnym, o czym świadczą problemy ze zdefiniowaniem jego istoty oraz różnorodność motywów i metod działania terrorystów. Odmienne mogą być także cele ataków terrorystycznych, ofiarami działań terrorystów mogą być przypadkowe lub ściśle określone osoby, co powoduje, że obecnie nikt nie może czuć się w pełni bezpiecznie. Akty terroryzmu indywidualnego, mimo, iż skierowane są przeciwko konkretnym osobom, istotnie oddziałują na stan bezpieczeństwa całego państwa. Mogą wywoływać różne reakcje społeczeństwa, począwszy od poczucia strachu, aż po akty agresji.

Słowa kluczowe: terroryzm, bezpieczeństwo, zagrożenia, państwo

ABSTRACT

Terrorism is one of the most serious dangers in our present world. Modern techniques and tools used by terrorists make the attacks significantly more spectacular. Also the role of the media is consciously used by attackers as a form of threat, which affects people's psyche. Terrorism is an unpredictable phenomenon that is not easy to describe or define mainly due to the fact that terrorist's motives and methods of action vary. As the aims of terrorist attacks differ and victims may be random or specified, no one can feel safe anymore. The acts of individual terrorism, despite the fact that aimed at specific people, affect the sense of security of the whole nation and may cause various and unexpected reactions of society, from creating the sense of fear to acts of aggression.

Keywords: terrorism, security, dangers, country

PRZYCZYNY TERRORYZMU

Terroryzm może przybierać różne formy, terroryści posługują się różnymi metodami i narzędziami, odmienne mogą być także przyczyny angażowania się w działalność terrorystyczną, motywacje, cele oraz profile psychologiczne terrorystów. Takie zróżnicowanie zjawiska terroryzmu sprawia, że niemożliwe jest jego generalizowanie, budowanie konkretnych modeli.

Ważną kwestią jest prowadzenie ciągłych badań nad psychologią terroryzmu, pozwalających poznać motywacje działań terrorystów oraz cechy ich osobowości, by w przyszłości móc skutecznie walczyć z tym zjawiskiem.

MOTYWACJE DZIAŁANIA TERRORYSTÓW

Literatura pozwala wyróżnić sześć zespołów motywacyjnych działań terrorystycznych, do których należą:

- zaistnienie w świadomości społeczeństwa,
- potrzeba nękania,
- chęć zemsty,
- potrzeba wymuszenia konkretnych postaw,
- przewyciężenie wroga,
- dążenie do unicestwienia.¹

Potrzeba zaistnienia w świadomości społecznej jest jedną z najpowszechniejszych motywacji dla terrorystów, którzy pragną dokonać niezwykłych czy-

1 B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 267-270.

nów, o dużej skali oddziaływania, zyskując przy tym rozgłos. Dla większości terrorystów istotne jest zdobycie popularności, dlatego tak ważną rolę w tej kwestii odgrywają media, szeroko komentujące wszelkie akty terrorystyczne. Motywacja chęci dowartościowania często wiąże się z motywacją chęci zastraszenia społeczeństwa.

Potrzeba nękania to typowa motywacja terrorystów – psychopatów, którzy czerpią przyjemność i satysfakcję z prześladowania innych, co prowadzi do zastraszenia ofiary.

Niejednokrotnie motywacją terrorystów jest chęć zemsty za autentyczne lub urojone krzywdy.² Działania odwetowe często powodują śmierć niewinnych osób, które przynależą do wrogiej dla terrorystów grupy lub społeczności.

Działania terrorystyczne często mają na celu wymuszenie na określonych osobach, bądź ich grupie konkretnych działań, zgodnych z interesami terrorystów, polegających na wykonaniu określonych czynności lub ich zaniechaniu.

Zamachy terrorystyczne podejmowane by przewyciężyć wroga należą do działań militarnych. Ich celem może być zastraszenie przeciwnika, osłabienie go, a w konsekwencji zadanie ostatecznej klęski.

Niektórzy terroryści dążą do unicestwienia, czyli doprowadzenia do fizycznej zagłady określonej zbiorowości. W tym przypadku ofiarami często są przypadkowe osoby, eliminowane ze względu na przekonania religijne, pochodzenie, przynależność do danej zbiorowości.

Pełne zrozumienie istoty terroryzmu, jego mechanizmów oraz konsekwencji społecznych wymaga poznania indywidualnych motywów działania konkretnych osób, które stały się terrorystami. Ogólnie motywy działania terrorystów można podzielić na:

- motywy zewnętrzne,
- motywy wewnętrzne.³

Motywy zewnętrzne mają źródło w środowisku zewnętrznym. Działalność terrorystyczna silnie wiąże się z otoczeniem i panującymi w nim konfliktami społecznymi.

Najczęstszym motywem w ramach tej grupy jest frustracja, będąca efektem niemożności zaspokojenia potrzeb w danym otoczeniu. W niektórych

2 Ibidem, s. 268.

3 A. Biela, D. Bryk, G. Kida, M. Wołóńciewicz, *Psychologiczne uwarunkowania terroryzmu jako zjawiska globalnego* [w:] *Terroryzm – dawniej i dziś*, (red.) P. Jaroszyński, ks. P. Tarasiewicz, I. Chłodna, M. Smoleń - Wawrzusiszyn, Fundacja „Lubelska Szkoła Filozofii Chrześcijańskiej” i Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, s. 246.

środowiskach znacznie ograniczony jest dostęp do pewnych dóbr. Nierzadko jest on uzależniony od przynależności do określonych grup etnicznych, czy religijnych. W takiej sytuacji terroryzm jest pewnego rodzaju reakcją na nierówność społeczną, poczucie krzywdy i bezsilność w dochodzeniu należących się praw.

Innym zewnętrznym motywem działania terrorystów jest doświadczanie biedy i brak perspektyw na przyszłość. Brak możliwości realizacji swoich celów, wywołany ograniczeniami ekonomicznymi może silnie oddziaływać na psychikę.

Bycie członkiem mniejszościowej grupy społecznej, życie w ubóstwie, brak zrozumienia w społeczeństwie nie czynią z człowieka od razu terrorysty. Obok zewnętrznych uwarunkowań, niezwykle ważne są wewnętrzne czynniki, wpływające na zachowania i postawy człowieka.

Motywy wewnętrzne wynikają z osobistych uwarunkowań terrorysty, wiążą się ściśle z jego osobowością i wpojonym systemem wartości.

Współcześnie dąży się do wyselekcjonowania charakterystycznych cech i postaw ludzi, które pozwoliłyby z dużym prawdopodobieństwem wytypować wśród społeczeństwa potencjalnych terrorystów.

Z uwagi na brutalność zachowań, brak skrupułów, terrorystom przypisuje się psychopatyczne cechy. Badania jednak dowodzą, że działania terrorystów znacznie różnią się od zachowań psychopatów. Podstawowa różnica wynika ze sposobu doboru ofiar, w odniesieniu do aktów terrorystycznych najczęściej ofiarami są przypadkowe osoby, natomiast ofiary morderców psychopatycznych są dokładnie dobierane.

Terrorystyci najczęściej przekonani są, że działają w słusznej sprawie, czują pewnego rodzaju misję, którą usprawiedliwiają dokonane zbrodnie. Uważają, że walka, którą prowadzą jest ich obowiązkiem.

Przyczyną działań terrorystów bywa często niezadowolenie z obecnej sytuacji, odczuwanie potrzeby jej zmiany oraz niemożność jej dokonania. Taki stan rzeczy może budzić poczucie niesprawiedliwości, nienawiść do władzy i społeczeństwa.

Akty terroryzmu są pewnego rodzaju buntem, mają pokazać siłę oraz determinację terrorystów w walce o swoje cele, a także wywołać lęk u osób, które mogłyby stanąć na drodze do realizacji tych celów.

Częstym motywem działania terrorystów jest także chęć zwrócenia na siebie uwagi lub zdobycia uznania.

OSOBOWOŚĆ TERRORYSTÓW

Nikt nie rodzi się terrorystą, można jednak doszukiwać się pewnych predyspozycji osobowościowych, które w określonych sytuacjach mogą istotnie wpływać na sposób zachowania. Zasadniczo każdy przeciętny człowiek, który znajdzie się w określonych warunkach lub okolicznościach może stać się terrorystą.⁴ Cechy osobowościowe mogą silnie się rozwinąć w pewnych sytuacjach, na przykład podczas uczestnictwa w konfliktach i przeobrazić w agresywne zachowania.

Terrorysty nie należą z reguły do osób o silnych zaburzeniach osobowościowych. Trudnym zadaniem jest zatem wskazanie takich cech charakteru, które byłyby dla nich typowe. Do cech osobowościowych, które mogłyby charakteryzować terrorystę literatura zalicza:

- determinację,
- pełne oddanie się sprawie,
- skłonność do poświęceń,
- przekonanie o słuszności podejmowanych działań,
- wysoki poziom agresji,
- brak umiejętności rozwiązywania konfliktów w sposób pokojowy,
- wiarę w sukces,
- stałość poglądów,
- umiejętność przekonania innych do swoich racji,
- kreatywność,
- umiejętności organizacyjne,
- charyzmę,
- odporność na stres,
- emocjonalną stabilność,
- rozsądek,
- podejrzliwość,
- skłonność do irytacji, drażliwość,
- elastyczność w działaniach,
- wolę doskonalenia się.⁵

Inaczej wygląda sytuacja w przypadku terrorystów – samobójców. Są to osoby chore psychicznie, o zaburzonej osobowości. Najczęściej wyrastają oni

4 K. Wolak, *Osobowość terrorysty (?)* [w:] *Terroryzm. Materiały z sesji naukowej. Toruń 11.04.2002*, (red.) V. Kwiatkowska – Darul, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 63.

5 T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s. 128-129, R. Wierziński, *Portret psychologiczny terrorysty z kręgu fundamentalizmu islamskiego* [w:] *Katastrofy naturalne*

w środowiskach, w których panuje kult martyrologii, obecna jest przemoc i nienawiść.⁶

Każdy typ terrorysty posiada pewne indywidualne cechy osobowości, które decydują o motywach jego działania, stosowanych narzędziach i technikach oraz sposobie postrzegania go przez społeczeństwo, co prezentuje Tabela 1.

TABELA 1. TYPY TERRORYSTÓW I CHARAKTERYSTYCZNE CECHY ICH OSOBOWOŚCI

Typ terrorysty	Cechy osobowości charakterystyczne dla danego typu
Terrorysta – ideolog	Wierzący, działający w imię idei lub Boga, nietolerancyjny, uparty, oddany grupie, lojalny, posłuszny, wierny systemowi wartości, głoszący potrzebę zmian.
Terrorysta – żołnierz	Nakierowany na cele polityczne, żądny władzy, szukający rozgłosu, uzbrojony, zły, przerażający, agresywny.
Terrorysta – psychopata	Egocentryczny, szaleniec, bezlitosny, fanatyczny, brutalny, nieludzki, bezrefleksyjny, nieprzewidywalny.
Terrorysta – desperat	Zdesperowany, zdeterminowany, ofiara systemu politycznego, bezkompromisowy, bezsilny, irracjonalny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Kubik, M. Kossowska, *Reprezentacje poznawcze terrorysty i ich indywidualne uwarunkowania*, „Psychologia Społeczna”, 2007, nr 2, s. 134-140.

Cechy osobowościowe terrorystów wpływają także na funkcje, jakie pełnią w organizacji. Inną osobowością będzie się charakteryzował przywódca grupy, a inną szeregowy wykonawca. Nie można jednak pominąć cech wspólnych dla wszystkich członków organizacji terrorystycznych, którymi są niewątpliwie odwaga, stanowczość i bezwzględność działań.

Przywódca musi posiadać przede wszystkim umiejętności perswazyjne, by wpływać na postawy pozostałych członków organizacji. Musi to być człowiek o dużej charyzmie, by zapewnić sobie oddanie i lojalność osób, którym przewodzi. Lider ma zasadniczy wpływ na sposób funkcjonowania grupy. Przywódca kierujący organizacją w sposób autorytarny, agresywny będzie wzmacniał agresję całej grupy względem innych.⁷

i cywilizacyjne. Terroryzm współczesny. Aspekty polityczne, społeczne i ekonomiczne, (red.) M. Żubera, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Gen. T. Kościuszki, Wrocław 2006, s. 62.

⁶ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 831.

⁷ Ibidem, s. 768.

Szeregowy członek organizacji terrorystycznej, wykonujący rozkazy przywódcy to najczęściej osoba niezdecydowana, zagubiona, nie potrafiąca samodzielnie podejmować decyzji i podatna na wpływy innych. Osobowość szeregowych terrorystów najczęściej jest kształtowana poprzez system szkoleń, które pozwalają uformować ich postawy i przekonania. Szkolenia mają na celu przede wszystkim zmianę sposobu myślenia, wywołanie poczucia lęku, chęci zemsty za doznane krzywdy. Powodują utratę własnej tożsamości, na rzecz tożsamości grupowej oraz wpływają na poczucie identyfikacji z grupą i obowiązek lojalności wobec jej członków. Poddawanie kandydatów na członków grupy psychicznym manipulacjom pozwala uzyskać pełną kontrolę nad ich umysłami. Członkowie grup terrorystycznych izolowani są od reszty społeczeństwa, co wzmacnia więzi w grupie. Zaangażowanie to dodatkowo jest intensyfikowane różnego rodzaju gratyfikacjami oraz wsparciem emocjonalnym. Ponadto ugrupowania terrorystyczne, zwłaszcza te największe zapewniają sobie lojalność członków poprzez zastraszanie oraz egzekucję ewentualnych zdrajców.

Terrorystyci często kreują swój własny świat. Są osobami zamkniętymi w sobie, ale agresywnymi względem otoczenia.⁸ Uważają, że organizacja, do której należą, jest lepsza od pozostałych.

Zaburzenia emocjonalne powodują, że terrorystyci nie potrafią dostrzec różnicy między dobrem i złem. Nie postrzegają oni swoich działań jako niemoralnych, przemoc uzasadniają koniecznością dokonania radykalnych zmian, by przeciwstawić się złu.

Terrorystyci żyją przyszłością, skupiają się na osiągnięciu odległego celu, jakim jest triumf nad przeciwnikiem.⁹

AKTY TERRORYZMU INDYWIDUALNEGO

Terroryzm indywidualny, obejmuje działania terrorystyczne skierowane przeciwko konkretnym osobom.

Ofiarami tego rodzaju ataków mogą stać się nie tylko wpływowe osoby, zajmujące kierownicze stanowiska, czy członkowie władzy, ale także każdy członek grupy, uważanej za wroga. Zamachy mogą być również skierowane przeciwko cywilom, którzy reprezentują poglądy sprzeczne z interesem organizacji terrorystycznej.

8 J. Sielski, *Osobowość fundamentalistyczna i fanatyczna opoką działań terrorystycznych* [w:] *Terroryzm. Globalne wyzwanie*, (red.) K. Kowalczyk, W. Wróblewski, Adam-Marszałek, Toruń 2006, s. 107-114.

9 B. Hoffmann, *Oblicza terroryzmu*, op. cit., s. 161.

Atak ma najczęściej dla terrorystów znaczenie symboliczne, a ofiara uosabia potępiane przez nich zachowania lub zwalczany system.

Ofierze działań terrorystycznych często przypisywana jest wina, a zamach traktowany jest jako kara za prowadzoną działalność i akt sprawiedliwości. Sprawcy takiego ataku często wydają oświadczenie, w którym wyjaśniają wybór celu i przyczyny dokonania zamachu.¹⁰

ETIOLOGIA ZACHOWAŃ TERRORYSTYCZNYCH

W przypadku terroryzmu indywidualnego ofiarami nie są przypadkowe, lecz ściśle określone osoby, dlatego też niezwykle ważne jest określenie etiologii zachowań terrorystycznych, czyli zespołu przyczyn składających się na ich powstanie.¹¹

Jedną z przyczyn mogących istotnie wpływać na wrogość względem innych osób, a w skrajnych przypadkach prowadzić do aktów przemocy bądź terroryzmu, są uprzedzenia, czyli niechęć wobec jakiejś grupy lub jej członków.¹² Uprzedzenia często bywają przyczyną dyskryminacji i fałszywego postrzegania rzeczywistości, braku obiektywizmu. Uprzedzenia mogą powstawać w wyniku silnych negatywnych emocji, takich jak nienawiść, lęk, przykrych doświadczeń, mogą być także wynikiem pogardy, czyli przekonania o wyższości nad innymi.¹³

Istotną kwestią, mającą wpływ na postrzeganie innych osób jest tolerancja. Źródłem nietolerancyjnego zachowania może być ignorancja, poczucie odmienności, a także niepokój i strach przed utratą dotychczasowej pozycji i przysługujących z tego tytułu przywilejów. Nietolerancji dodatkowo sprzyja schematyczne pojmowanie świata i brak akceptacji dla tego, co jest sprzeczne z przyjętym przez grupę ładem społecznym. Tego rodzaju poglądy i obawy mogą wywoływać agresywne zachowania względem osób, stanowiących realne, bądź potencjalne zagrożenie.¹⁴

Niektóre osoby decydują się na dokonanie aktów terroryzmu indywidualnego z powodu poczucia alienacji, wyobcowania, niezrozumienia innych, czują się obco w środowisku, w którym żyją. Ich ofiarami najczęściej są osoby wywołujące negatywne skojarzenia.

10 B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 405-407.

11 *Mały słownik języka polskiego*, (red.) S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989, s. 167.

12 T. D. Nelson, *Psychologia uprzedzeń*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003, s. 25.

13 B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 151.

14 *Ibidem*, s. 158.

U osób, które dokonują aktów terroryzmu indywidualnego często obserwuje się zaburzenia osobowości oraz występowanie cech narcystycznych, wykształconych już w okresie dzieciństwa. Jednostki takie uważają, że cały świat został stworzony, by zaspakajać ich indywidualne potrzeby, nie akceptują sprzeciwów i odmiennego pojmowania rzeczywistości.¹⁵ Osoby takie skłonne są do manipulowania otoczeniem i instrumentalnego traktowania innych.

TERRORYZM A STAN BEZPIECZEŃSTWA

Życie i zdrowie każdej istoty jest najcenniejszym darem i powinno być szczególnie chronione.

Potrzeba bezpieczeństwa, rozumianego jako zapewnienie jednostce przetrwania i swobodnego jej rozwoju,¹⁶ zaliczana jest do podstawowych potrzeb człowieka i powinna być zaspakajana w pierwszej kolejności.

Zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom należy do głównych obowiązków władzy państwowej. Rozwój terroryzmu powoduje spadek zaufania do ugrupowań rządzących i służb odpowiedzialnych za walkę z tym zjawiskiem, sprawia, że ludność nie czuje się bezpiecznie w dotychczasowym środowisku.

Ważne jest, by społeczeństwo również potrafiło samo zapewnić sobie bezpieczeństwo. Każdy obywatel może pomóc państwu i odpowiednim służbom w zapobieganiu aktom przemocy, przestępstwom, a nawet zamachom terrorystycznym, dlatego ważne jest zachowanie czujności w każdej sytuacji. Uświadomienie sobie istniejących zagrożeń i oswojenie z możliwością udziału w ataku terrorystycznym, jako potencjalna ofiara, pozwala w sposób racjonalny oceniać każdą sytuację, ograniczyć wybuch paniki, a tym samym zwiększyć bezpieczeństwo.¹⁷

Działania terrorystyczne silnie oddziałują na psychikę i poczucie bezpieczeństwa obywateli, budzą grozę i strach. Ludzie obawiają się, że mogą stać się przypadkową ofiarą zamachu terrorystycznego, co może paraliżować ich normalne życie. Nauki społeczne często nazywają obecny okres cywilizacyjny „Epoką Lęku”.¹⁸

Upowszechnianie informacji o atakach przez media dodatkowo wzmacnia wpływ grup terrorystycznych na społeczeństwo. Bez udziału mediów działa-

15 Ibidem, s. 165-166.

16 *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w. Wyzwania i strategie*, (red.) R. Jakubczak, J. Flis, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2006, s. 15.

17 T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s.232.

18 S.E. Hobfoll, *Stres, kultura i społeczność*, GWP, Gdańsk 2006, s. 16.

nia terrorystów miałyby mniejszą siłę oddziaływania, ograniczającą się wyłącznie do bezpośrednich ofiar.¹⁹

Pomimo faktu, iż społeczeństwo ponosi najwyższe koszty związane z atakami terrorystycznymi, często obywatele nie przeciwstawiają się temu zjawisku. Aby móc skutecznie walczyć z terroryzmem, ważne jest, by społeczeństwo zrozumiało zagrożenia, jakie powodują zamachy terrorystyczne i przyjmowało postawę, w której brak jest akceptacji dla tego rodzaju działań.

Dynamiczny rozwój metod oraz zasięgu działania terroryzmu sprawia, że ma on obecnie istotny wpływ nie tylko na stan bezpieczeństwa obywateli konkretnego państwa, ale na cały ład międzynarodowy.²⁰

ZABURZENIA U OFIAR ZAMACHÓW TERRORYSTYCZNYCH

Zamachy terrorystyczne bardzo silnie oddziałują na osoby, które stały się ich przypadkowymi ofiarami. Mogą powodować nie tylko fizyczne obrażenia ciała, ale przede wszystkim silnie wpływać na zdrowie psychiczne. Emocje wyrażane przez ofiary zamachów terrorystycznych zależą przede wszystkim od indywidualnej oceny ataku oraz jego konsekwencji.

Ofiarami działań terrorystycznych są nie tylko osoby, które stały się bezpośrednimi poszkodowanymi w wyniku ataków, ale także ich bliscy, przyjaciele, służby niosące pomoc oraz wszyscy członkowie społeczeństwa. Rozmiar indywidualnych szkód, także psychospołecznych wywołanych działaniami terrorystycznymi zależy od charakteru uczestnictwa w zamachu.

Głównym skutkiem ataków terrorystycznych jest wzrost poczucia zagrożenia w społeczeństwie i jego destabilizacja. Strach pozwala terrorystom zdobyć kontrolę i dominować nad innymi. Lęk przed terroryzmem odczuwają nie tylko społeczeństwa, które doświadczyły ataków terrorystycznych, ale także te, których terroryzm bezpośrednio nie dotknął.

U ofiar zamachów terrorystycznych może pojawić się tak zwany „syndrom pourazowy”, objawiający się między innymi odczuwaniem lęku przed śmiercią, depresją, spadkiem aktywności.²¹

Ofiarom zamachów terrorystycznych mogą towarzyszyć skrajne zachowania, niektórzy izolują się od ludzi, stają się bezradni, a inni reagują nadmierną impulsywnością i skłonnością do agresji.

19 B. Hoffmann, *Oblicza terroryzmu*, op. cit., s. 126.

20 T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, op. cit., s. 42.

21 B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 1075.

Zdarzenia traumatyczne, w tym zamachy terrorystyczne niewątpliwie mają ogromny wpływ na funkcjonowanie jednostki w społeczeństwie. Ofiary ataków terrorystycznych często stają się nieufne, podejrzliwe, co powoduje pogorszenie kontaktów z innymi ludźmi.

Działania terrorystów, zwłaszcza te, które powodują śmierć wielu osób, mogą wywoływać zbiorową histerię, a także reakcję w postaci ucieczki, powodując masowe migracje z zagrożonych obszarów.

Zamachy terrorystyczne mogą również wpływać na funkcjonowanie procesów umysłowych, a także mechanizmów fizjologicznych.²² Ofiary mogą mieć problemy z koncentracją, pamięcią, co może negatywnie wpłynąć na ich życie zawodowe.

Zdarza się, że ofiary winią siebie za zaistniałą sytuację, popadają w przygnębienie, tracą chęć do życia. Trauma, jaką wywołuje zamach terrorystyczny może skutkować ciągłym przeżywaniem tego wydarzenia. Koszmarne sny oraz dręczące wspomnienia destabilizują ofiarom dotychczasowe życie.

Ofiary zamachów terrorystycznych często reagują odseparowaniem się, w obawie przed kolejnymi możliwymi atakami. Ma to negatywny wpływ także na gospodarkę, może powodować spadek zainteresowania podróżami lotniczymi, uczestnictwem w masowych imprezach, dokonywaniem zakupów w centrach handlowych.²³

Działania terrorystyczne, w których stosowana jest przemoc mogą uruchomić specyficzną spiralę zła i nienawiści. Doznane krzywdy mogą wywoływać uczucie nienawiści i pragnienie zemsty.

CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH ZAMACHÓW TERRORYSTYCZNYCH

ATAK NA BRYTYJSKIEGO ŻOŁNIERZA LEE RIGBY 22 MAJA 2013 ROKU

Lee Rigby urodził się w Crumpsall w lipcu 1987 roku. Żołnierz służył w armii od 2006 roku, w Drugim Strzeleckim Pułku Piechoty oraz w szeregach wojskowej orkiestry. Dwukrotnie brał udział w misjach w Afganistanie. Przed śmiercią pracował w pułkowym dziale werbunku.²⁴

Do ataku na 25 – letniego żołnierza doszło w dniu 22 maja 2013 roku w pobliżu wojskowych koszar, w dzielnicy Woolwich, położonej we wschod-

22 Ibidem, s. 1078.

23 Ibidem, s. 1071.

24 <http://swiat.newsweek.pl/dozywocie-za-brutalne-morderstwo-lee-rigby-wielka-brytania-newsweek,artykuly,281265,1.html> (data odczytu: 20.05.2014).

niej części Londynu. Lee Rigby w chwili zamachu ubrany był w strój cywilny i nie był uzbrojony. Zginął wracając z londyńskiego Tower do koszar. Żołnierz został najpierw potrącony samochodem, a następnie zadano mu liczne rany rzeźniczym tasakiem i próbowano odciąć głowę. Zwłoki mężczyzny przeciągnięto na środek ulicy, by były widoczne dla innych przechodniów. Lee Rigby osierocił 2 – letniego syna.²⁵

Sekcja zwłok żołnierza wykazała, że bezpośrednią przyczyną jego śmierci były liczne rany cięte.

Zabójstwa dokonali 22 – letni Michael Adebowale oraz 28 – letni Michael Adebolajo. Michael Adebowale, mieszkający w Romford we wschodniej części Londynu oraz Michael Adebolajo z Greenwich, w południowo – wschodnim Londynie wywodzą się z rodzin nigeryjskich imigrantów. Wychowani zostali zgodnie z katolicką wiarą, jednak później przeszli na islam.

Sprawcy zabójstwa nie próbowali uciekać z miejsca zbrodni, prowadzili rozmowy z postronnymi osobami w oczekiwaniu na przybycie Policji. Świadkowie zdarzenia twierdzą, że przed dokonaniem morderstwa zabójcy wznosili okrzyki na cześć Allaha, uznając jego wielkość i pozwalali filmować się przypadkowym przechodniom. Jeden z napastników, chcąc zginąć śmiercią męczeńską, rzucił się w kierunku przybyłych policjantów. Obaj zamachowcy zostali postrzeleni przez policję.

Zamachowcy nie przyznali się do popełnionej zbrodni, uważali siebie za żołnierzy Allaha, a swoje działanie tłumaczyli odwetem za zbrojną interwencję brytyjską w krajach muzułmańskich.

Lee Rigby pochowany został zgodnie z honorami wojskowymi. W pogrzebie żołnierza oprócz bliskich, dowódców i żołnierzy służących w tej samej jednostce, wziął udział także premier David Cameron oraz burmistrz Londynu Boris Johnson.²⁶

Zamach na Lee Rigby uważany jest za akt islamskiego terroru, wywołany pobudkami natury politycznej i religijnej. Nie do końca sprecyzowano jednak, czy brytyjski żołnierz stał się przypadkową ofiarą terrorystów, czy sprawcy zaplanowali już wcześniej na niego atak.

25 <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/zamordowany-zolnierz-to-dobosz-rigby-osierocil-2-letnie-go-synka,327916.html> (data odczytu: 23.05.2014).

26 <http://www.wprost.pl/ar/408073/Brytyjski-zolnierz-zamordowany-na-ulicy-Londynu-pochowany> (data odczytu: 29.04.2014).

ZAMACH NA BENAZIR BHUTTO 27 GRUDNIA 2007 ROKU

Benazir Bhutto urodziła się 21 czerwca 1953 roku w Karaczi. Jej ojciec, Zulfikar Ali Bhutto był założycielem Pakistańskiej Partii Ludowej, prezydentem, pierwszym, wybranym w demokratycznych wyborach premierem Pakistanu. W 1982 roku Benazir Bhutto objęła kierownictwo nad Pakistańską Partią Ludową. W latach 1988 -1990 oraz 1993 – 1996 pełniła funkcję szefa rządu. Była pierwszą kobietą, która objęła władzę w muzułmańskim kraju. W 1996 roku została oskarżona o korupcję i kwestionowanie uprawnień sił zbrojnych, zdymisjonowana, a w 1998 roku wyjechała na przymusową emigrację do Dubaju. Do odwołania rządu Benazir Bhutto przyczyniła się między innymi, podsłuchana przez służbę specjalną Pakistanu prywatna rozmowa szefowej rządu z premierem Indii Rajivem Gandhim, w której stwierdzali konieczność wzajemnej redukcji wojsk. Do Pakistanu była premier powróciła 18 października 2007 roku. Przyczyną jej powrotu była zapowiedź generała Perweza Musharrafa zakończenia swojej dyktatury w kraju oraz rozpisanie wyborów, w których Benazir Bhutto, jako przewodnicząca Pakistańskiej Partii Ludowej zamierzała kandydować. Ponadto generał Pervez Musharraf udzielił byłej szefowej rządu, jej mężowi i kilku opozycjonistom oskarżonym o korupcję, za czasów rządów partii Benazir Bhutto sądowej amnestii, co umożliwiło jej uczestnictwo w wyborach.

Zaraz po przybyciu byłej premier do Pakistanu pojawiły się pogłoski, że może jej grozić śmierć. Ostrzeżenia okazały się słuszne, gdyż już pierwszej nocy po wylądowaniu w kraju miał miejsce pierwszy zamach. W pobliżu konwoju, którym Benazir Bhutto jechała do Karaczi nastąpiły dwie eksplozje, w wyniku których zginęło około 130 osób, sama przewodnicząca Pakistańskiej Partii Ludowej nie odniosła obrażeń. Drugi zamach, w którym zginęła Benazir Bhutto nastąpił 27 grudnia 2007 roku w mieście garnizonowym przylegającym do Islamabadu, Rawalpindi, podczas wiecu politycznego Pakistańskiej Partii Ludowej, który kończył kampanię przed wyborami parlamentarnymi, rozpisany na styczeń 2008 roku. Kiedy przewodnicząca wychyliła się przez szybę w dachu swojego kuloodpornego samochodu, by pozdrowić licznie zebranych wyborców, w jej kierunku padły dwa strzały.²⁷

Ataku dokonał 15 – letni zamachowiec – samobójca, który następnie zdetonował ładunek wybuchowy, zabijając siebie i dwadzieścia osób znajdujących się w pobliżu.

²⁷ <http://www.pdf.edu.pl/text-samochod-w-ogniu-zamach-na-benazir-bhutto-1249> (data odczytu: 11.05. 2014).

28 grudnia 2007 roku odbyły się uroczystości pogrzebowe, ciało Benazir Bhutto złożono w grobie, w którym pochowano jej ojca.

Okoliczności śmierci byłej premier oraz dane zleceniodawcy zamachu nadal pozostają zagadką. Początkowo w mediach pojawiły się informacje, że Benazir Bhutto zginęła w wyniku postrzału w szyję i klatkę piersiową. Kolejnego dnia Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Pakistanu, w trakcie specjalnie zorganizowanej konferencji oświadczyło, że przyczyną śmierci byłej szefowej rządu było pęknięcie czaszki, powstałe na skutek uderzenia w samochód, podczas wybuchu ładunku.

Pervez Musharraf, ówczesny prezydent Pakistanu winą za zaplanowanie i przeprowadzenie zamachu obarczył Baitullaha Mehsuda, przywódcę talibskich rebeliantów z północy państwa, mającego związki z Al – Kaidą. Baitullah Mehsud deklarował jednak, że nie ma związku z zamachem na Benazir Bhutto i że zabijanie kobiet jest sprzeczne z przyjętym przez niego kodeksem honorowym. Pakistańscy talibowie ponadto niejednokrotnie walczyli z dyktaturą Perveza Musharrafa, zgadzali się z potrzebą dokonania zmiany władzy, co mogło wykluczać ich udział w zamachu.

Wersja oficjalna rządu dla wielu osób także pozostawała sprzeczna z faktycznymi wydarzeniami. Rodzina Benazir Bhutto oraz członkowie Pakistańskiej Partii Ludowej podejrzewali, że za zabójstwem byłej premier może stać Pervez Musharraf lub jego sojusznicy. Zwolennicy teorii, że to prezydent zlecił zabójstwo Benazir Bhutto uważali, że celowo umożliwił jej powrót do kraju i uczestnictwo w wyborach, by móc zastawić na polityczną rywalkę pułapkę.

Okoliczności zamachu były badane, na prośbę koalicji rządzącej w Islamabadzie, przez komisję Organizacji Narodów Zjednoczonych. W raporcie opublikowanym 15 kwietnia 2010 roku komisja oświadczyła, że Benazir Bhutto nie zapewniono wystarczającej ochrony, a państwowi urzędnicy, którzy wiedzieli o możliwości ataku na byłą premier nie przeprowadzili istotnych działań, które pomogłyby ująć zamachowców. Policja także dopuściła się licznych uchybień. Tuż po zamachu nie zabezpieczyła i nie zebrała dowodów, a miejsce zbrodni zmyła wodą. Komisja ustaliła także, że nie wykonano sekcji zwłok byłej premier, co uniemożliwiło poznanie prawdziwej przyczyny jej śmierci. Raport nie wskazał jednoznacznie winnych zamachu, ale podkreślił, że zabójstwa tego można było uniknąć. Nie wykluczył, że w atak na życie Benazir Bhutto mogli być zamieszani członkowie armii pakistańskiej i służb bezpieczeństwa. Raport komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych wskazał ponadto, że Benazir Bhutto i Pervez Musharraf zawarli nieformalną ugo-

dę, na mocy której ówczesny prezydent miał umożliwić byłej szefowej rządu powrót do kraju i oczyścić z ciężących zarzutów. Jak wynika jednak z ustaleń raportu powrót przewodniczącej Pakistańskiej Partii Ludowej miał nastąpić dopiero po wyborach. W takiej sytuacji istnieje podejrzenie, że Pervez Musharraf mógł mieć coś wspólnego z zabójstwem politycznej rywalki w walce o władzę w Pakistanie.

Ostatecznie dopiero po wielu miesiącach od zabójstwa, Federalna Agencja Śledcza Pakistanu postawiła formalne zarzuty byłemu prezydentowi, Pervezowi Musharrafowi, oskarżając go o zabójstwo, ułatwienie zabójstwa oraz spisek kryminalny w celu dokonania zabójstwa i przekazała sprawę do sądu. Byłego prezydenta swoimi zeznaniami obciążały między innymi dwóch oficerów. W mediach pojawiły się nawet informacje, że były prezydent Pakistanu nakazał policji zmienić środki bezpieczeństwa dla Benazir Bhutto, a po zamachu dokładnie usunąć ślady zbrodni. Pervez Musharraf nie przyznał się do postawionych mu zarzutów.²⁸

OCENA WPLYWU WYBRANYCH AKTÓW TERRORYSTYCZNYCH NA STAN BEZPIECZEŃSTWA

Opisane powyżej akty terroryzmu indywidualnego miały niewątpliwie silny wpływ na stan bezpieczeństwa obywateli, psychikę i postawy lokalnej społeczności, a także na sytuację polityczną państw, których dotyczyły. Zarówno w samych atakach, jak i w incydentach, które miały miejsce po zamachach, zginęło wielu niewinnych ludzi.

Morderstwo dokonane na Lee Rigby ze względu na brutalność działań oraz przejaw islamskiego terroru szybko zwróciło uwagę mediów i opinii publicznej.

Zamach wywołał oburzenie społeczeństwa i przyczynił się do licznych incydentów, uznawanych za przejawy antyspołecznych uprzedzeń i dyskryminacji, w stosunku do muzułmanów oraz islamu. Najpoważniejszymi antyislamskimi incydentami było podpalenie mieszczącej się w Londynie muzułmańskiej szkoły z internatem oraz meczetu znajdującego się na terenie somalijskiego ośrodka dobroczynnego. Już kilka godzin po pogrzebie żołnierza doszło w meczecie Kanz Ul Iman Masjid w Tipton do wybuchu wypełnionej ostrymi odłamkami i gwoździemi bomby domowej roboty. Na szczęście w tym czasie nikt nie przebywał w meczecie.

²⁸ <http://fakty.interia.pl/swiat/news-pakistan-musharraf-formalnie-oskarzony-o-zabojstwo-bhutto,nId,1013732> (data odczytu: 12.04.2014).

Atak na brytyjskiego żołnierza wzbudził strach, nie tylko w obywatelach, ale także w przywódcach państw. Dotychczas islamscy terroryści posługiwali się najczęściej prymitywnymi, skonstruowanymi przez siebie ładunkami wybuchowymi. Zabójstwo Lee Rigby, z użyciem broni białej, może znaleźć wielu naśladowców i zwiększyć liczbę ataków o podłożu religijnym. Nagłośnienie zamachu w mediach może dodatkowo przyczynić się do podejmowania podobnych aktów indywidualnego terroru przez innych wyznawców Allaha. Niestety działaniom, takim jak zabójstwo Lee Rigby nie można praktycznie zapobiec, gdyż nie są one możliwe do przewidzenia.

Śmierć Benazir Bhutto pogrążyła wszystkich obywateli Pakistanu w żałobie i chaosie. Tłumy osób wyszły na ulice, podczas przejazdu żałobnego konduktu, by w ten sposób manifestować swój gniew i żal, z powodu zabójstwa byłej premier. Żałobny pochód skandował antyamerykańskie hasła oraz okrzyki przeciwko ówczesnemu prezydentowi Pakistanu Perwezowi Musharrafowi.

Zabójstwo Benazir Bhutto wywołało sporo zamieszek. Do najkrwawszych starć doszło w miejscowościach Karaczi, Hajdarabadzie, Peszawarze oraz Lahore. Ludność winą za śmierć przewodniczącej Pakistańskiej Partii Ludowej obarczyła władzę Pakistanu. W trakcie uroczystości pogrzebowych i po ich zakończeniu miały miejsce liczne ataki na obiekty administracji, a w ulicznych starciach w Karaczi zginęło ponad dziesięć osób.

Benazir Bhutto była jednym z najbardziej znanych i cenionych na świecie i w kraju polityków. Mimo licznych oskarżeń o korupcję, uważana była za symbol walki o demokrację i postęp w świecie islamu. Jej śmierć wstrząsnęła zarówno obywatelami, jak i całą sceną polityczną. W wyborach parlamentarnych, które ostatecznie odbyły się 18 lutego 2008 roku zwyciężyły dwa ugrupowania: Pakistańska Partia Ludowa, której przed zabójstwem przewodniczyła Benazir Bhutto oraz Pakistańska Liga Muzułmańska Nawaz, której liderem był Nawaz Sharif, wyraźnie wyprzedzając wspierającą prezydenta Perweza Musharrafa Pakistańską Ligę Muzułmańską. We wrześniu 2008 roku władzę w Pakistanie przejął wdowiec po Benazir Bhutto, Asif Ali Zardari, po rezygnacji Perweza Musharrafa z pełnienia funkcji prezydenta.²⁹

W zamachu na Benazir Bhutto szokujący jest fakt, że winą za jej śmierć obarczony został ówczesny prezydent Pakistanu. Człowiek, który powinien dbać o bezpieczeństwo obywateli, doprowadził pośrednio do śmierci niewinnych osób, znajdujących się w pobliżu wybuchu ładunków, które miały zabić przewodniczącą Pakistańskiej Partii Ludowej.

²⁹ <http://www.psz.pl/tekst-13261/Pakistan-ma-nowego-prezydenta> (data odczytu: 26.04.2014).

ZAKOŃCZENIE

Terroryzm jest zjawiskiem, które rozwija się w dynamicznym tempie. Zmianie ulegają nie tylko narzędzia i techniki działań terrorystycznych, ale również sama definicja terroryzmu, która dostosowuje się do aktualnej rzeczywistości.

Początkowo terroryzm nie był utożsamiany z czymś negatywnym, ułatwiał zarządzanie i utrzymanie porządku w państwie w okresie rozruchów. Z czasem stał się sposobem na wywieranie politycznego wpływu na rządzących państwami, poprzez zastraszanie obywateli.

Działania terrorystów mają przede wszystkim na celu wzbudzić w społeczeństwie poczucie lęku i zagrożenia oraz przyczynić się do paraliżu aparatu władzy, która nie będzie mogła prawidłowo realizować swoich funkcji, a pod wpływem presji obywateli spełni żądania zamachowców.

Terroryści, by osiągnąć zamierzone cele stosują różne narzędzia i techniki. Niektóre z nich, takie jak zabójstwa, porwania, zamachy bombowe znane są od dawna. Dynamiczny rozwój nauki i technologii w dwudziestym wieku przyczynił się do upowszechnienia nowoczesnych form działalności terrorystów, w tym cyberterroryzmu i bioterroryzmu. Wybór konkretnej metody zależy od okoliczności, celu ataku, a także dostępności narzędzi.

Ofiarami ataków terrorystycznych mogą być nie tylko osoby znane i cennie w świecie polityki, ale także zwykli niewinni obywatele.

Akty terrorystyczne silnie wpływają na psychikę nie tylko bezpośrednich ofiar, ale także ich bliskich i całej społeczności. Lęk, jaki wywołują działania terrorystów powoduje destabilizację władzy i społeczeństwa.

Terroryzm zagraża nie tylko bezpieczeństwu zewnętrznemu państwa, ale także wewnętrznemu. Ataki terrorystyczne, zwłaszcza akty terroryzmu indywidualnego mogą prowokować wojny, być przyczyną pojedynczych incydentów, a także pogarszać międzynarodowe stosunki. Niektóre ofiary mogą reagować odseparowaniem, a u innych zamachy terrorystyczne mogą wywoływać agresję i chęć zemsty.

Działania terrorystyczne nadal dla wielu pozostają zagadką. Obecnie prowadzone są liczne badania, które mają na celu poznanie psychologii terroryzmu, a szczególnie motywów działania terrorystów i charakterystycznych cech ich osobowości.

Motywy działania terrorystów mogą być różne, mogą wynikać z braku akceptacji dla obecnego porządku prawnego, być przejawem sprzeciwu na nierówność społeczną lub stanowić odwet za doznane krzywdy. Przyczyną ataków terrorystycznych może być także chęć szerszenia wyznawanej wiary

i przyjętej ideologii, oraz unicestwienie osób mających poglądy sprzeczne z przekonaniem terrorystów.

Terrorysty to najczęściej jednostki, które nie mają zaburzeń osobowościowych, co dodatkowo utrudnia jednoznaczne wskazanie tych cech charakteru, które mogłyby opisywać typowego terrorystę, a tym samym uniemożliwia izolowanie takich osób od reszty społeczeństwa.

Na rozwój terroryzmu duży wpływ mają postawy społeczeństwa i stopień akceptacji działań terrorystycznych. Często zdarza się, że ludzie podejmują jakiegokolwiek kroki dopiero w momencie, gdy konkretny problem dotyczy ich bezpośrednio. Obecnie żaden kraj i żadna lokalna społeczność nie może czuć się w pełni bezpieczna i niezagrażona możliwością zaatakowania przez terrorystów, dlatego ważny jest stanowczy sprzeciw aparatu władzy państwa i jego obywateli wobec tego typu działań.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte

1. Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, WAIp, Warszawa 2008.
2. Bernard A., *Strategia terroryzmu*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1978.
3. *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w. Wyzwania i strategie*, (red.) Jakubczak R., Flis J., Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2006.
4. Białek T., *Terroryzm manipulacja strachem*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2005.
5. Biela A., Bryk D., Kida G., Wołończiej M., *Psychologiczne uwarunkowania terroryzmu jako zjawiska globalnego* [w:] *Terroryzm – dawniej i dziś*, (red.) Jaroszyński P., ks. Tarasiewicz P., Chłodna I., Smoleń – Wawrzusiszyn M., Fundacja „Lubelska Szkoła Filozofii Chrześcijańskiej” i Wydawnictwo KUL, Lublin 2010.
6. Bolechów B., *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
7. Borkowski R., *Terroryzm* [w:] *Konflikty współczesnego świata*, (red.) Borkowski R., Uczelniane Wydawnictwa Naukowo – Dydaktyczne, Kraków 2001.
8. Bullock A., Stallybrass O., Trombley S., *Słownik pojęć współczesnych*, Książnica, Katowice 1999.
9. Grotowicz V., *Terroryzm w Europie Zachodniej. W imię narodu i lepszej sprawy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Wrocław 2000.

10. Hobfoll S. E., *Stres, kultura i społeczność*, GWP, Gdańsk 2006.
11. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Bertelsmann Media, Warszawa 2001.
12. Hołyst B., *Terroryzm Tom 1*, Lexis Nexis, Warszawa 2011.
13. Indeckii K., *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu [w:] Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm w ujęciu praktycznym*, (red.) Pływaczewski E., Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2005.
14. *Mały słownik języka polskiego*, (red.) Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z., Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.
15. Nelson T. D., *Psychologia uprzedzeń*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003.
16. Sielski J., *Osobowość fundamentalistyczna i fanatyczna opoką działań terrorystycznych [w:] Terroryzm. Globalne wyzwanie*, (red.) Kowalczyk K., Wróblewski W., Wydawnictwo Adam-Marszałek, Toruń 2006.
17. Szlendak T., *Terroryzm oczyma socjologa [w:] Terroryzm. Materiały z sesji naukowej. Toruń 11.04.2002*, (red.) Kwiatkowska – Darul V., Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.
18. Wierzbński R., *Portret psychologiczny terrorysty z kręgu fundamentalizmu islamskiego [w:] Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Terroryzm współczesny. Aspekty polityczne, społeczne i ekonomiczne*, (red.) Żubera M., Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Gen. T. Kościuszki, Wrocław 2006.
19. Wolak K., *Osobowość terrorysty (?) [w:] Terroryzm. Materiały z sesji naukowej. Toruń 11.04.2002*, (red.) Kwiatkowska – Darul V., Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.

Wydawnictwa ciągłe

1. Kubik T., Kossowska M., *Reprezentacje poznawcze terrorysty i ich indywidualne uwarunkowania*, „Psychologia Społeczna”, 2007, nr 2.
2. Resztak I., *Zjawisko terroryzmu*, „Prokuratura i Prawo”, 2012, nr 7-8.
3. Wojciechowski E., *Terroryzm. Analiza pojęcia*, „Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego”, 2009, nr 1.
4. Wojciechowski S., *„Sieć” przyczyn współczesnego terroryzmu – analiza czynników, mechanizmów i modeli*, „Przegląd Polityczny”, 2011, nr 3.

Serwisy internetowe

1. <http://fakty.interia.pl>.
2. <http://swiat.newsweek.pl>.
3. <http://www.pdf.edu.pl>.
4. <http://www.psz.pl>.
5. <http://www.tvn24.pl>.
6. <http://www.wprost.pl>.

SPIS TREŚCI

Patrycja Hejnold REALIZACJA OCHRONY PREZYDENTA RP	4
Paulina Marcinek KOMPETENCJE STRAŻY MIEJSKIEJ A BEZPIECZEŃSTWO W MIEŚCIE NA PRZYKŁADZIE MIASTA DĘBICA	21
Jerzy Rozciecha EWOLUCJA NAJEMNICTWA NA PRZESTRZENI WIEKÓW.....	39
Karol Szurma WYBRANE ATRYBUTY DZIAŁALNOŚCI KONTRWYWIADOWCZEJ	54
Mateusz Zajda BADANIE WPŁYWU AKTÓW TERRORYZMU INDYWIDUALNEGO NA STAN BEZPIECZEŃSTWA W PAŃSTWIE NA PODSTAWIE WYBRANYCH ZAMACHÓW	69